

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Robin Hudec
Lidská důstojnost v právu na život

Diplomová práce

Olomouc 2023

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Lidská důstojnost v právu na život vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 107 942 znaků včetně mezer.“

V Olomouci dne 19. 1. 2023

Robin Hudec

Poděkování

Děkuji za odborné vedení, pomoc a cenné rady při koncipování této práce paní
JUDr. Olze Rosenkranzové, Ph.D.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	5
1. ÚVOD	6
1.1. Výzkumné otázky	8
2. TEORETICKÁ ČÁST.....	11
2.1. Vymezení pojmu eutanazie.....	11
2.2. Základní rozdělení	13
2.3. Vlastní úvaha k dané problematice.....	16
3. PRAKTICKÁ ČÁST.....	19
3.1. Jak by na eutanazii pohlížel významný evropský filozof Immanuel Kant?	19
3.1.1. Úvod	19
3.1.2. Druhý kategorický imperativ	20
3.1.3. První kategorický imperativ	21
3.1.4. Vlastní úvaha k dané problematice.....	23
3.2. Lze argumentovat lidskou důstojností ve prospěch asistované sebevraždy/eutanazie?	24
3.3. Rozbor judikatury	30
3.3.1. Analýza judikatury českých soudů	30
3.3.2. Analýza rozhodnutí ESLP	32
3.3.3. Vlastní úvaha k dané problematice.....	35
3.4. Zavedení asistované sebevraždy v České republice	36
3.4.1. Názor společnosti na otázku eutanazie/asistované sebevraždy	37
3.4.2. Komparace vývoje zavedení eutanazie/asistované sebevraždy v jiných zemích a případné pojistky potřebné k jejímu zavedení v České republice	39
3.4.3. Komparace eutanazie/asistované sebevraždy s umělým přerušением těhotenství...	42
3.4.4. Shrnutí argumentů proti zavedení eutanazie/asistované sebevraždy.....	44
4. ZÁVĚR.....	46
5. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	48
5.1. Seznam použité literatury	48
5.2. Seznam použitých internetových zdrojů.....	52
5.3. Seznam použitých právních předpisů	55
5.4. Seznam použité judikatury.....	56
6. ABSTRAKT A KLÍČOVÁ SLOVA	57
7. ABSTRACT AND KEYWORDS.....	58

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

- **ALS** = Amyotrofická laterální skleróza
- **beck-online** = databáze rozhodnutí právního nakladatelství C. H. Beck, dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>
- **ESLP** = Evropský soud pro lidská práva
- **EU** = Evropská unie
- **NALUS** = databáze rozhodnutí Ústavního soudu, dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>
- **o. s. ř.** = Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- **ObčZ** = Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- **SVOČ** = Soutěž Studentská vědecká a odborná činnost
- **TrZ** = Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- **Úmluva** = Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (zkráceně Evropská úmluva o lidských právech)
- **ÚS** = Ústavní soud
- **WMA** = World Medical Association (Světová lékařská asociace)

„Před příchodem stáří jsem hleděl, abych dobře žil, nyní v stáří hledím, abych dobře umřel.“¹

1. ÚVOD

Pojem lidská důstojnost v právu na život v sobě zahrnuje čtyři stěžejní témata, a to: lidskou důstojnost, právo na život, eutanázii/asistovanou sebevraždu, umělé přerušování těhotenství. V původní koncepci diplomové práce jsem měl v plánu zpracovat všechna čtyři témata, ale vzhledem k šíři a případnému množství textu jsem se rozhodl zaměřit především na téma eutanazie/asistované sebevraždy. S tímto tématem se mi rovněž podařilo zvítězit ve školním kole SVOČ, což mě podnítilo se tématu ještě více věnovat.² V předkládané diplomové práci jsem se však snažil zmínit i zbývající oblasti ve formě určité diskuze k mému ústřednímu tématu eutanazie/asistované sebevraždy. Podle mého názoru by komplexní zpracování všech témat bylo zajímavým tématem dizertační práce, neboť jsem nenašel žádnou publikaci, která by tyto čtyři oblasti propojovala. Zpracování eutanazie/asistované sebevraždy jsem se rozhodl pojmut jinak než předchozí závěrečné práce zpracované na Právnické fakultě v Olomouci věnované výhradně eutanázii/asistované sebevraždě.³ Celkově je mi oblast eutanazie/asistované sebevraždy blízká z důvodu dlouhodobého osobního zájmu o právní pohled na významné filozofické otázky. Mimo jiné je toto téma v souladu s magisterským studiem, které jsem absolvoval na Filozofické fakultě Ostravské univerzity. Doposud se autoři zaměřovali zejména na právní aspekty této problematiky a filozofii nebyl věnován dostatečný prostor. Také proto jsem část práce zaměřil na rozbor Kantova pohledu na sebevraždu.

Proč jsem si za stěžejní téma diplomové práce vybral otázku práva na smrt? Mezi hlavní důvody při mém výběru patří aktuálnost problematiky a také množství rozporných názorů na tuto otázku, které jsem chtěl prověřit. Na problém zavedení/nezavedení eutanazie/asistované sebevraždy neexistuje jednoduchá a stručná odpověď, neboť se na ní neshodnou ani největší

¹ SENECA, Lucius Annaeus. *Dopisy psané stoikem: (Epistulae morales ad Lucilium)*. Praha: Rybka Publishers, 2018, s. 156.

² HRUDNÍKOVÁ, Eva. Napsali a obhájili nejlepší vědecké práce. Právnická fakulta je vyšle do mezinárodního finále [online]. *zurnal.upol.cz*, 8. Srpna 2022 [cit. 30. října 2022]. Dostupné z: <https://www.zurnal.upol.cz/nc/zprava/clanek/napsali-a-obhajili-nejlepsi-vedecke-prace-pravnicka-fakulta-je-vysle-do-mezinarodniho-finale/>.

³ VOGELOVÁ, Michaela. *Dobrá smrt jako etické a právní dilema*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2022, 64 s.; POSPÍŠILOVÁ, Pavla. *Právní úprava eutanazie z historické perspektivy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 20, 55 s.; ŠOUSTKOVÁ, Kateřina. *Eutanazie v českém právním řádu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2022, 46 s.; STÍSKALA, Václav. *Eutanazie dětí*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2019, 59 s.

experti z právního, lékařského nebo bioetického spektra.⁴ Tito odborníci si většinou kladou otázky, jako např. zda má mít autonomie jednotlivce absolutní přednost při rozhodování o svém životě. V jakých situacích lze člověku, který chce podstoupit eutanázii/asistovanou sebevraždu, vyhovět? Je to pouze člověk v terminální fázi nemoci, nebo mohou toto opatření podstoupit i lidé s psychickými problémy, kteří trpí depresemi např. ze ztráty smyslu svého života? Znamý francouzský herec Alain Delon chce podle všeho podstoupit asistovanou sebevraždu „pouze“ z preventivních pohnutek, aby se na sklonku života vyhnul fyzickým a psychickým nepříjemnostem.⁵ Světový režisér Jean-Luc Godard podle médií asistovanou sebevraždu ve Švýcarsku již podstoupil. Francouzský umělec netrpěl žádným vážnějším onemocněním a hlavním důvodem tohoto činu bylo pravděpodobně vyčerpání, které není v 91 letech ničím neobvyklým.⁶ Nabízí se otázka, zda je možné definovat pevnou hranici, kdy lze eutanázii/asistovanou sebevraždu schválit a kdy zakázat. Hledání odpovědi na výše uvedené otázky je součástí mé práce.

V poslední době je trendem postupné uzákoňování různých podob, ať už přímo eutanazie nebo asistované sebevraždy v západních zemích Evropy.⁷ Podle mého názoru nejrychleji směřují k uzákonění eutanazie/asistované sebevraždy země s historicky ukotvenou demokratickou zkušeností a dlouhodobou debatou o tomto problému. Důkazem je fakt, že žádná ze zemí, které byly zasaženy komunistickou nesvobodou, doposud k uzákonění eutanazie/asistované sebevraždy nepřistoupila. Domnívám se tedy, že bychom měli po vzoru zemí s rozvinutou demokracií vést v první řadě rozsáhlou diskuzi na toto téma a až poté případně ukotvit v českém právním řádu právo člověka autonomně rozhodnout o ukončení svého života

⁴ V České republice jako odpůrce eutanazie/asistované sebevraždy mediálně vystupuje etik a teolog Marek Vácha, který produkoval své názory v publikaci: VÁCHA, Marek. *Eutanázie: definice, historie, legislativa, etika*. Praha: Grada Publishing, 2019, 112 s.; mezi zastánce asistované sebevraždy je řazen např. filozof Tomáš Hříbek, který napsal na podporu asistované sebevraždy napsal následující monografii: HŘÍBEK, Tomáš. *Obrana asistované smrti: filozofické argumenty na podporu sebeusmrcení za pomoci lékaře*. Praha: Academia, 2021, 357 s.

⁵ ŠUBRTOVÁ, Diana. *Alain Delon chce podstoupit eutanázii. Mám to zařídít, potvrdil jeho syn* [online]. iDNES.cz, 24. března 2022 [cit. 3. dubna 2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/revue/spolecnost/alain-delon-eutanazie-herce-svycarsko-klinika-umrti-stari.A220324_143353_lidicky_sub.

⁶ BBC News. *Jean-Luc Godard: Legendary film director dies at 91 by assisted suicide*. bbc.com, 13. září 2022 [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-62886470>.

⁷ V roce 2021 došlo např. k uzákonění eutanazie ve Španělsku a Portugalsku. BBC News. *Spain passes law allowing euthanasia*. bbc.com, 18. května 2021 [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-56446631>.; ČT24. *Portugalský parlament legalizoval eutanázii, zákon ještě musí podepsat prezident*. ct24.ceskatelevize.cz, 29. ledna 2021 [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3262320-portugalsky-parlament-legalizoval-eutanazii-zakon-jeste-musi-podepsat-prezident>.

(tzv. *End of life decisions*). Zákonem o asistované sebevraždě bychom získali nástroj pro identifikaci konkrétního jednání jako trestného, nebo zákonného.⁸ Přijetí takového zákona by bylo vhodné i vzhledem k tomu, že podle některých zdrojů v České republice k jistým formám eutanazie, například v nemocničních zařízeních, dochází již v současnosti.⁹

V České republice proběhly doposud tři pokusy o legalizaci eutanazie/asistované sebevraždy. Všechny návrhy byly odmítnuty již ve svém zárodku.¹⁰ V textu zdůvodňujícím odmítnutí posledního návrhu z roku 2020 je uvedeno, že návrh nebyl přijat mimo jiné z důvodu nedostatečné diskuze odborné veřejnosti v oblasti filozofické, etické a právní.¹¹ Svou prací bych také rád otevřel prostor pro diskusi o této problematice na poli právním i filozofickém.

1.1. Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsem se rozhodl vymežit z právního i filozofického hlediska. Primárně jsem se rozhodl analyzovat jednotlivá teoretická vymezení základních pojmů, aktivní a pasivní eutanazie či asistovaná sebevražda. Předpokládal jsem, že sledované pojmy nebudou zcela jasně terminologicky vymezeny. Právě tato skutečnost vede k roztržitésti a nepochopení diskuze ze strany odborné i laické veřejnosti.

Z filozofického pohledu jsem zvolil pro analýzu eutanazie deontologickou nauku Immanuela Kanta. Právě jeho učení položilo základy moderního německého práva a zprostředkovaně i práva českého.¹² Z Kantova pojetí lidské důstojnosti například vychází čl. 1 odst. 1 německého Základního zákona, tzv. Grundgesetz.¹³ Ten do určité míry ovlivňuje

⁸ K tomuto viz o legalizaci eutanazie. Případně: ŠÁMAL, Petr. In: ŠÁMAL, Petr a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1457–1488 (§ 140).

⁹ HRÍBEK, Tomáš. *Obrana asistované smrti: filozofické argumenty na podporu sebeusmrcení za pomoci lékaře*. Praha: Academia, 2021, s. 72–73.

¹⁰ Návrh senátorky Václavy Domšové senátního návrhu zákona o důstojné smrti ze dne 14. července 2008, senátní tisk č. 303 (Šesté funkční období 2006-2008) [online]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?action=detail&value=2328>; Návrh poslanců Jiřího Zlatušky, Radka Vondráčka, Kristýny Zeličkové, Petra Adama, Pavla Čiháka a Vojtěcha Adama na vydání zákona o důstojné smrti ze dne 26. května 2016, sněmovní tisk č. 820/0 [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=820&CT1=0>; Návrh poslanců Věry Procházkové, Lukáše Bartoně a dalších na vydání zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii ze dne 27. července 2020, sněmovní tisk č. 924/0 [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=924&CT1=0>

¹¹ Stanovisko vlády k návrhu poslanců Věry Procházkové, Lukáše Bartoně a dalších na vydání zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii ze dne 27. července 2020, sněmovní tisk č. 924/1 [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=924&CT1=1>

¹² GERLOCH, Aleš. Kontinentální typ právní kultury. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. Dostupné z: databáze beck-online.

¹³ Čl. 1 odst. 1 zní následovně: „Důstojnost člověka je nedotknutelná. Je povinností veškeré státní moci ji respektovat a chránit.“ Článek je taktéž spjatý s tzv. Dürigovou objektovou formulí, která vychází z kantovské

výklad lidských práv Ústavním soudem České republiky.¹⁴ V rámci své práce chci ověřit vlastní hypotézu, že Kant není zastáncem eutanázie ani asistované sebevraždy. Pokud dojde k tomuto závěru, chci následně zkoumat, zda je možné jeho nauku obrátit naopak ve prospěch „dobré smrti“.

Následně podrobím analýze téma lidské důstojnosti a odpovím na otázku, zda lze pomocí lidské důstojnosti argumentovat ve prospěch eutanázie/asistované sebevraždy. V případě kladného výsledku se pokusím na danou problematiku aplikovat test proporcionality, kdy poměřím dvě základní lidská práva, která jsou v kolizi, a to právě lidskou důstojnost a právo na život.¹⁵

Další zkoumanou otázkou je analýza judikátů, které se vztahují k problematice eutanázie/asistované sebevraždy. Domnívám se, že neexistují rozhodnutí českých soudů, která by se zkoumané problematice věnovala, neboť jak jsem uvedl výše, zákon, který by upravoval „dobrou smrt“, není doposud v českém právním řádu upraven. Naopak si myslím, že ESLP se ve svých rozhodnutích této problematice již věnoval, ale pouze okrajově. Tuto hypotézu prověřím analýzou vybraných judikátů. Dále se domnívám, že v této věci bude ESLP zastávat doktrínu prostoru pro uvážení („margin of appreciation“).¹⁶ Případné vybrané judikáty dále podrobím analýze tak, abych našel odpověď na otázku, zda daná rozhodnutí dostatečně reflektují autonomii jednotlivce a snad i berou v potaz možnost ukončit život na základě své vlastní volby.

V poslední části práce se zaměřuji na případné zavedení institutu asistované sebevraždy do českého právního řádu. Při analýze jsem se věnoval i názorům společnosti na danou problematiku. Zaměřil jsem se také na rozbor právní situace ve státech Beneluxu, dále jsem se snažil poukázat komparací na částečnou podobnost mezi eutanazií/asistovanou sebevraždou s institutem umělého přerušení těhotenství. Mou hypotézou je, že zákon o asistované

druhé formule, a ve zkratce znamená, že by s člověkem nemělo být nakládáno jako s pouhým objektem. K tomu viz ROSENKRANZOVÁ, Olga. *Lidská důstojnost – právně teoretická a filozofická perspektiva*. Giovanni Pico della Mirandola & Immanuel Kant. Praha: Leges, 2019, s. 138.

¹⁴ Tamtéž s. 140–146.

¹⁵ Existují rovněž i názory, které kritizují použití proporcionality ve vztahu k vrozeným právům více viz WEBBER, Grégoire. On the Loss of Rights. In: HUSCROFT, Grant, MILLER, Bradley, WEBBER, Grégoire (eds). *Proportionality and the Rule of Law: Rights, Justification, Reasoning*. Cambridge. Cambridge University Press, 2014, s. 123–154.

¹⁶ PEJCHAL, Aleš. *Prostor pro uvážení*. 8. června 2021 [cit. 4. října 2022]. Dostupné z: <https://pravnihradce.ekonom.cz/c1-66936250-prostor-pro-uvazeni>.

sebevraždě je možné implementovat i v českých podmínkách, podobně jako se to povedlo i v jiných evropských zemích a některých státech Spojených států amerických.

Svou práci jsem rozdělil do dvou oddílů. V teoretické části nejprve vymezím definice eutanázie/asistované sebevraždy, neboť každý autor může tyto stěžejní pojmy chápat jiným způsobem.¹⁷ Klíčovou částí práce je praktická část, ve které využívám především analytickou, ale také komparativní metodu. V praktické části se nejprve věnuji vztahu kantovské deontologie k eutanázii/asistované sebevraždě, následně provádím rozbor judikátů a závěr práce věnuji analýze aplikovatelnosti zákona o eutanázii/asistované sebevraždě v českém právním prostředí.

¹⁷ KEOWN, John. *Euthanasia, Ethics and Public Policy. An Argument Against Legalisation*. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, s. 7.

2. TEORETICKÁ ČÁST

Na následujících řádcích definuji základní pojmy důležité pro mou práci. Vzhledem k značné pojmové roztržitosti je tato část práce nezbytná.

2.1. Vymezení pojmu eutanazie

Termín eutanazie má řecký původ. Skládá se ze slov *eu*, což znamená dobrá a *thanatos*, což znamená smrt. Tento pojem tedy lze do českého jazyky přeložit jako dobrá, snadná, šťastná či nenásilná smrt. Sousedství „dobrá smrt“ může značit různé subjektivní myšlenkové operace. Pro jednoho člověka „dobrá smrt“ může být druhým člověkem naopak chápána jako smrt nedůstojná nebo špatná. Například vikingští válečníci považovali za „dobrou smrt“ smrt v boji se zbraní, kterou před smrtí pevně stiskli, aby se dostali do své bájně Valhally. Za „dobrou smrt“ bylo ovšem považováno i zabíjení dětí na počest bohů, nebo případně proto, že byly tělesně slabé (tzv. *infanticida*).¹⁸ Tradičně byla „dobrá smrt“ vnímána jako rychlá smrt člověka, která ho měla osvobodit od bolesti, a to i za „pomoci“ třetí osoby. Takto „dobrou smrt“ vnímal např. římský filozof a politik Seneca, který považoval „dobrou smrt“ za cenný a užitečný prostředek k opuštění tohoto světa.¹⁹ Naopak vzhledem ke své nauce proti sebeusmrcení nebo případně asistované sebevraždě důrazně vystupuje křesťanská nauka. Křesťanský bůh nám daroval život a my ho nesmíme bezcenně zahazovat. Odpůrci eutanazie/asistované sebevraždy svůj odpor často opírají o Hippokratovu přísahu, do které přibližně ve 4. století př. n. l. vtělil řecký lékař Hippokratés, případně jeho studenti, etické povinnosti lékaře.²⁰ Jednou z maxim této přísahy je, že lékař nepodá pacientovi smrtící prostředek.²¹ Některé etické povinnosti přísahy již byly dávno překonány a vyvráceny. Neplatí například teze, že lékařem může být pouze muž. Proč bychom tedy měli stále lpět na přísaze zrovna v bodě týkající se

¹⁸ MILFAIT, René. *Etické aspekty rozhodování v péči o nevléčitelně nemocné a umírající. Souvislosti lidských práv a náboženských tradic*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2019, s. 13.

¹⁹ ANTHONY, Francis-Vincent, STERKENS, Carl. Religion and the Right to (Dispose of) Life: A Study of the Attitude of Christian, Muslim and Hindu Students in India Concerning Death Penalty, Euthanasia and Abortion. In: ZIEBERTZ, Hans-Georg, ZACCARIA, Francesco (eds.). *Euthanasia, Abortion, Death Penalty and Religion – The Right to Life and its Limitations*. Cham: Springer, 2019, s. 32.

²⁰ ABDELHAMID, Hassan. The Reality of the Human Dignity Principle in the Framework of the Egyptian Legal System. In: FEUILLET-LIGER, Brigitte, ORFALI, Kristina (eds.). *The Reality of Human Dignity in Law and Bioethics. Comparative Perspectives*. Cham: Springer, 2018, s. 158.

²¹ HRÁBEK, Tomáš. *Obrana asistované smrti: filozofické argumenty na podporu sebeusmrcení za pomoci lékaře*. Praha: Academia, 2021, s. 262.

eutanazie/asistované sebevraždy, když byla v minulosti přísaha již tolikrát změněna a byly také vypuštěny mj. pasáže týkající se umělého přerušování těhotenství?²²

Pokud se přesuneme do současnosti, tak Světová lékařská asociace (WMA) definovala eutanázii ve svém etickém manuálu z roku 2005 následovně:

*„Eutanazie znamená vědomé a záměrné vykonání činu, který zřetelně směřuje k ukončení života jiné osoby. Eutanazie v sobě zahrnuje následující prvky: žádající osoba je kompetentní, je informovaná o své nevléčitelné nemoci a dobrovolně požádala o ukončení svého života; osoba vykonávající eutanázii ví o stavu pacienta a o jeho rozhodnutí zemřít a svůj skutek koná primárně za účelem ukončení života této osoby, a jednání je provedeno soucitně a bez osobního zájmu na smrti pacienta“.*²³

Etický filozof David Černý chápe eutanázii jako: *“(…) takové jednání, kdy lékař buď úmyslně usmrtí svého pacienta, nebo ponechá pacienta zemřít, vždy s ohledem na zájmy tohoto pacienta“.*²⁴

Na základě odborné literatury lze eutanázii rozdělit např. na aktivní, pasivní, vyžádanou, nevyžádanou, nedobrovolnou.²⁵ Dle Kuřete existuje až 20 typů významu eutanazie.²⁶ Je důležité si uvědomit, že slovo eutanazie je mnohoznačný termín a pro přehlednost je nutné uvést alespoň základní rozdělení.

Domnívám se, že je potřeba také upozornit na fakt, že neexistuje jednotná terminologie. V Německu se pojem eutanazie používá pouze okrajově. Tento pojem je totiž spojován s negativními konotacemi, které získal v průběhu 2. světové války, kdy se termín používal k pojmenování vraždění pro nacistický režim bezcenných hendikepovaných osob.²⁷

²² Kuře, Josef, VESELSKÁ, Renata a kol. *Hippokratova přísaha*. 2021 [cit. 27. listopadu 2022]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/ps21/lekarska_etika/web/pages/priloha1_hippokratova_prisaha.html?zoomy_is=1.

²³ WILLIAMS, John Reynold. *Medical Ethics Manual*. 3rd edition. World Health Communication Associates, UK, 2015, s. 60.

²⁴ ČERNÝ, David. *Eutanazie a dobrý život*. Praha: Filosofia: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, s. 31.

²⁵ ČERNÝ, David a kol. *Eutanazie z pohledu medicíny, filozofie a práva*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, pro Kancelář Akademie věd ČR, 2018, s. 5–6; DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017, s. 24–25; VÁCHA, Marek. *Eutanazie: Definice, historie, legislativa, etika*. Praha: Grada, 2019, s. 9-17.

²⁶ KUŘE, Josef. *Co je eutanazie: studie k pojmu dobré smrti*. Praha: Academia, 2018, s. 110-112.

²⁷ ZIEBERTZ, Hans-Georg. Human Dignity, Religious Ethics or Hedonism – What Can Predict Young People's Attitudes in Germany Towards the Right to Life in the Cases of Euthanasia and Abortion? In: ZIEBERTZ, Hans-

V Německu se proto pro pojmenování eutanazie používá pojem Sterbehilfe, který se dá přeložit jako „pomoc ke smrti“.²⁸ V předkládané práci budu pod pojmem eutanazie/asistovaná sebevražda chápat pouze její dobrovolný (autonomní) typ. Involutární (vnucenou) eutanazii/asistovanou sebevraždu považuji za všech okolností, jako většina autorů, za trestný čin. Je to totiž právě člověk, který by měl mít možnost o svém životě rozhodnout svobodně a na základě své vlastní vůle.

2.2. Základní rozdělení

Podle mého názoru je pro pochopení dané problematiky důležité objasnění rozdílů mezi aktivní/pasivní eutanazií a asistovanou sebevraždou.

Pojmy pasivní a aktivní eutanazie jsou některými autory pojímány pod eutanazii v širším slova smyslu.²⁹ Naopak je zde skupina odborníků, kteří pod pojem eutanazie řadí pouze toliko aktivní typ eutanazie.³⁰

Pokud si klient zvolí aktivní formu eutanazie, tzv. *killig*, lékař aktivně koná na jeho žádost, tedy usmrtí pacienta např. vpravením chloridu draselného do žíly.³¹ Aktivní forma eutanazie je uzákoněna např. v Nizozemsku, Lucembursku a v Belgii.³² Důležitým kritériem pro kvalifikování eutanazie jsou intence lékaře, které by měly vést zejména k utišení bolesti pacienta. Naopak pokud by lékař jednal stejným způsobem, ale s cílem obohatit se, už by se nejednalo o eutanazii, ale o vraždu.

Naproti tomu je pasivní eutanazie v současné bioetice velmi diskutovaným tématem.³³ Vedou se spory o vhodnosti používání tohoto pojmu. Např. Světová lékařská asociace tento

Georg, ZACCARIA, Francesco (eds.). *Euthanasia, Abortion, Death Penalty and Religion – The Right to Life and its Limitations*. Cham: Springer, 2019, s. 93.

²⁸ Advokátní deník. *Německý ústavní soud rokuje o možnosti legální eutanazie* [online]. Advokatnidenik.cz, 23. dubna 2019 [cit. 26. října 2022]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2019/04/23/nemeccky-ustavni-soud-rokuje-o-moznosti-legalni-eutanazie/>.

²⁹ KUŘE, Josef. *Co je eutanazie: studie k pojmu dobré smrti*. Praha: Academia, 2018, s. 71.

³⁰ Tamtéž, s. 72.

³¹ Dle autorů: BITTAR, Neville, EDWARDS, Rem. *Bioethics for Medical Education (Advances in Bioethics)*. Greenwich, CT: JAI Press, 1999, 368 s.: „Eutanázie je úmyslným vzetím života osoby (1) a toto vzetí života osoby se děje kvůli osobě, jejíž život je brán (2) – typicky proto, že tato osoba trpí nevléčitelnou nebo terminální nemocí.“

³² V EU je eutanazie uzákoněna v pěti zemích, a to: Belgii, Lucembursku, Nizozemsku, Španělsku, Portugalsku.

³³ Dle autorů: HAVE, Henk, WELIE, Jos. *Death and medical power. An Ethical Analysis of Dutch Euthanasia Practice*. Maidenhead: England Open University Press, 2005, 242 s.: *Žel mnoho lékařů si stále myslí, že způsobují smrt pacienta, kdykoliv upouštějí od medicínských postupů, které by mohly prodloužit život pacienta. To je závažná chyba, neboť to není lékař, kdo působí smrt, ale choroba nebo stav pacienta.*

pojem vůbec nepoužívá. Tato forma eutanazie je v odborné literatuře definovaná tak, že lékař ukončí či nezahájí život udržující léčbu, tzv. *letting die*. Může tak být konáno na žádost pacienta či v případě, kdy ošetřující lékař vyhodnotí, že léčba je zcela marná, tedy léčba má pro tělo pacienta větší zátěž než přínos a nevede k vyléčení. Jedná se tak např. o případy, kdy lékař nezahájí resuscitaci nebo ukončí léčbu probíhající plicní ventilací. Cílem lékaře je i v tomto případě zbavit utrpení daného pacienta, stejně jako je to v případě aktivní formy eutanazie. Proto někteří odborníci seznali, že rozdíl mezi aktivní a pasivní eutanazií de facto neexistuje. Z těchto důvodů by měla být aktivní eutanazie zlegalizovaná, neboť pasivní eutanazie probíhá v nemocnicích běžně (tzv. *argument sparity*).³⁴

Naopak je zde i druhá skupina, mezi něž se řadí např. etik David Černý, který tvrdí, že existuje další skupina opatření na konci, a to tzv. nezahájení/ukončení život udržující léčby, pokud je další léčba marná. Hlavní rozdíl, který uvádějí zastánci tohoto dělení, spočívá v pouhých intencích jednání lékaře. Lékař tedy nejedná s úmyslem usmrtit pacienta z důvodu utrpení, ale sleduje vhodnost a benefity, které může daná léčba pacientovi ještě přinést. Pokud již léčba není přínosem pro pacienta, tedy negativa převažují nad pozitivy takové léčby, od léčby se upustí nebo se vůbec nezahájí. Černý uvádí stejné případy, jako jsou i u pasivní eutanazie, tedy nezahájení resuscitace nebo ukončení léčby probíhající plicní ventilací, rozdíl je pouze v intencích (cílech) lékaře. Tato skupina tedy vyjímá opatření na konci života z definice pasivní eutanazie a vytváří pro ně samostatnou skupinu. Vytvoření této skupiny tudíž neguje *argument sparity*, neboť se v případech nezahájení/ukončení život udržující léčby nejedná o pasivní eutanazii.

Často se však, a to zejména ve sdělovacích prostředcích, setkáváme se zaměněním pojmů eutanazie s asistovanou sebevraždou.^{35,36} Rozdíl mezi eutanazií a asistovanou sebevraždou spočívá v tom, že v případě aktivní eutanazie usmrtí pacienta přímo lékař např. podáním letální dávky opioidů, zatímco u asistované sebevraždy usmrtí pacient sám sebe

³⁴ ČERNÝ, David a kol. *Eutanazie z pohledu medicíny, filozofie a práva*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, pro Kancelář Akademie věd ČR, 2018, s. 8.

³⁵ KUŘE, Josef. *Co je eutanazie: studie k pojmu dobré smrti*. Praha: Academia, 2018, s. 71.

³⁶ Eutanazie je za asistovanou sebevraždou zaměněna např. v následujícím článku: Blesk zprávy. *Čech se rozhodl pro eutanazii ve Švýcarsku! Když umíral, držela jsem ho za ruku, popsala manželka. Smrt stála 100 000*. blesk.cz, 13. listopadu 2019 [cit. 30. října 2022]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/625328/cech-se-rozhodl-pro-eutanazii-ve-svycarsku-kdyz-umiral-drzela-jsem-ho-za-ruku-popsala-manzelka-smrt-stala-100-000.html>.

tím, že mu k tomu lékař poskytl smrtící látku, pacient si smrtící látku aplikuje sám.³⁷ Asistovaná sebevražda bývá považována za poslední autonomní akt pacienta.³⁸ Tato forma je legalizována ve více státech než aktivní forma eutanazie, např. v Nizozemsku, Německu nebo Švýcarsku.³⁹ V USA je pro povolení asistované sebevraždy v jednotlivých státech stěžejní rozhodnutí Nejvyššího soudu USA v případě *Washington v. Glucksberg and Vacco v. Quill* z roku 1997, kdy soud konstatoval, že jednotlivé státy mají v této otázce autonomii.⁴⁰ Jednotlivé státy USA se tedy mohou rozhodnout, zda zakázat nebo povolit realizaci asistované sebevraždy.⁴¹

Proti definičnímu pojmu asistované sebevraždy se vymezují Doležel, Hříbek a Kuře, neboť dle nich má slovo „sebevražda“ v sobě ukotvené křesťanské konotace, které poukazují na to, že lidé nejsou svobodní, ale podřízeni Bohu.^{42,43} Z těchto důvodů výše zmínění autoři navrhuji používat pojem „sebeumrcení“, který lépe vystihuje fakt, že lidské bytosti mohou se svým životem nakládat podle své svobodné vůle.

Dalším problematickým aspektem v teorii eutanazie/asistované sebevraždy je chápání paliativní péče jako jediné možnosti člověka na konci života, která plně nahrazuje volbu eutanazie/asistované sebevraždy. Paliativní péče je v odborné sféře definována jako „přístup, který usiluje o zlepšení kvality života pacientů a rodin, kteří čelí problémům spojeným s život ohrožujícím onemocněním, a to prostřednictvím prevence a zmírňování utrpení včasnou identifikací a dokonalým zhodnocením a léčbou a mírněním bolesti a dalších problémů, fyzických, psychosociálních i duchovních.“⁴⁴ Nutno podotknout, že paliativní péče je pouze další z možností v rozhodování člověka v poslední fázi jeho života. Tato péče však nevylučuje

³⁷ Dle autorů Černý, D. a Hříbek, T. v publikaci *Eutanazie z pohledu medicíny, filozofie a práva: „V případě lékařsky asistované sebevraždy tedy lékař přísně vzato nikoho neumrcuje, neboť tento krok vykoná pacient. Podle některých autorů je však tento rozdíl ve skutečnosti tak nepatrný, že je-li morálně přijatelná lékařsky asistovaná smrt, pak je přijatelná i aktivní vyžádaná eutanazie“*

³⁸ JONSEN, Albert R, SIEGLER, Mark, WINSLADE, William J. *Klinická etika: praktický přístup k etickým rozhodnutím v klinické medicíně*. Překlad Jaromír MATĚJEK. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2019, s. 149.

³⁹ Asistovaná sebevražda je dále zlegalizovaná v Lucembursku, Německu, Itálii, Španělsku, Švédsku nebo Portugalsku.

⁴⁰ KEOWN, John. *Euthanasia, Ethics and Public Policy. An Argument Against Legalisation*. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, s. 377.

⁴¹ V USA je depanelizovaná asistovaná sebevražda ve státech Montana a New Mexico, Oregon, Washington, Vermont, Montana, Havaj, Washington, D. C., Colorado a Kalifornie.

⁴² Křesťanství není v tomto názoru osamoceno, podobně se vyjadřoval antický filozof Platón, který se proti sebevraždě vymezoval. Dle něho jsou totiž lidé podobně jako v křesťanství ve vlastnictví bohů.

⁴³ ČERNÝ, David. *Eutanazie a dobrý život*. Praha: Filosofía: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, s. 30.

⁴⁴ Praktické informace FN Motol. *Paliativní péče*[online]. Fnmotol.cz, [cit. 30. října 2022]. Dostupné z: <https://www.fnmotol.cz/prakticke-informace/paliativni-pece/>

možnost zavedení eutanazie/asistované sebevraždy do českého právního řádu. Naopak je žádoucí, aby tato dvě opatření spolu koexistovala. V Belgii např. zákon lékaři ukládá povinnost pacienta důkladně seznámit a probrat s ním jeho terapeutické a paliativní možnosti, mezi něž také patří opatření v terminálním stadiu života jako jsou paliativní péče, eutanazie nebo asistovaná sebevražda.⁴⁵

Kontroverznější, ale legální možností jedince oproti eutanazii/asistované sebevraždě je tzv. paliativní sedace (také známá jako terminální sedace). Ta je standardně definovaná jako řádný medicínský postup, který pacientovi pomáhá zvládnout bolest na konci jeho života.⁴⁶ Jaký je tedy rozdíl mezi hlubokou paliativní sedací a eutanazií?⁴⁷ Hlavní rozdíl dle zastánců „dobré smrti“ je pouze v tom, že v případě eutanazie pacient zemře bezprostředně po podání smrtící látky, ale v případě paliativní sedace to mohou být i dny.

Paliativní sedace je odpůrci eutanazie ospravedlňována tzv. principem dvojího účinku.⁴⁸ To znamená, že dobré a špatné účinky jsou rozlišovány na základě zamýšleného jednání aktéra. Pokud aplikujeme tyto maximy na daný případ, pak pokud je cílem terminální sedace ulevit pacientovi od bolesti (*dobré účinky*), bude se jednat o povolené jednání. Pokud by však např. lékař jednal s úmyslem urychlit konec utrpení pacienta, v takovém případě by se lékař dopouštěl eutanazie (*špatných účinků*) a jeho jednání by bylo posuzováno jako trestný čin.⁴⁹ Což odpovídá kantovské deontologii, tedy zohlednit záměry a úmysly jednajícího do posouzení správnosti.

2.3. Vlastní úvaha k dané problematice

Po prostudování jednotlivých typů eutanazie jsem toho názoru, že by se terminologicky měla upřesnit a vytvořit univerzální definice eutanazie/asistované sebevraždy, která by se používala minimálně v rámci České republiky. Jako velký problém shledávám vzájemný boj odpůrců a příznivců eutanazie, kteří v rámci svého souboje neustále přicházejí s novými pojmy a typy eutanazií, případně se snaží své argumenty opřít o zastaralé zdroje informací, jako je

⁴⁵ SCHAMPS, Geneviève. The Concept of Human Dignity in Belgian Law: A Variety of Approaches. In: FEUILLET-LIGER, Brigitte, ORFALI, Kristina (eds.). *The Reality of Human Dignity in Law and Bioethics. Comparative Perspectives*. Cham: Springer, 2018, s.18.

⁴⁶ KUŘE, Josef. *Co je eutanazie: studie k pojmu dobré smrti*. Praha: Academia, 2018, s. 102–103.

⁴⁷ Paliativní sedaci je možno rozdělit do 3 skupin, a to: mírnou, střední a hlubokou.

⁴⁸ JONSEN, Albert R, SIEGLER, Mark, WINSLADE, William J. *Klinická etika: praktický přístup k etickým rozhodnutím v klinické medicíně*. Překlad Jaromír MATĚJEK. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2019, s. 144.

⁴⁹ Tamtéž s.146.

tomu v případě používání etických argumentů z Hippokratovy přísahy. Ve spleti těchto pojmů a logických operací je velmi obtížné se vyznat, což může bránit věcné debatě o dobré smrti.

Osobně považuji za rozporné odlišování skupin nezahájení/ukončení život udržující léčby a pasivní eutanazie na základě intencí (cílů), když následkem je v obou dvou případech smrt pacienta.⁵⁰ Z hlediska trestního práva jde v případě upuštění od léčby o trestný čin, pokud lékař jedná *non lege artis* a je minimálně smířen se smrtí pacienta. Takové jednání lze považovat za nepřímý úmysl, které je na základě současného trestního zákoníku trestné. Tento příklad je důkazem toho, že etické hledisko není vždy v souladu s právními předpisy. Pohled etiky a práva se tedy poměrně často liší.

Současná právní úprava ochraňuje lékaře, kteří upustí od marné léčby pomocí institutu *lege artis*. Ten není výslovně v českém právním řádu upraven, ale má se za to, že lékař by měl postupovat v souladu s dostupnými medicínskými znalostmi a lékařskou praxí. Proč by do lékařské praxe tedy nemohla být zavedena asistovaná sebevražda, která je na rozdíl od upuštění od léčby individuální věcí pacienta? V případě marné léčby stačí, aby o ukončení léčby rozhodl pouze lékařský tým, a to i tehdy, kdy s tímto postupem pacient nebude souhlasit. Pokud však pacient např. v terminální fázi bude trpět nesnesitelnými bolestmi a bude chtít spáchat asistovanou sebevraždu, a to i kdyby lékař souhlasil, tak tento postup nebude vzhledem k současné právní úpravě možné legálně realizovat.⁵¹

Podle mého názoru je nutné změnit celý myšlenkový konstrukt vnímání eutanazie/asistované sebevraždy. Měli bychom je vnímat zejména jako prostředek zkracující bolest člověka, jeho agonii. Mezi nejčastější žadatele o eutanazii/asistovanou sebevraždu se např. v Belgii řadí pacienti s nevyléčitelnými nemocemi, jako je rakovina v pokročilém stadiu, neurodegenerativním onemocnění, roztroušená skleróza, ALS či Parkinsonova choroba.⁵² Proto je důležité, aby eutanazie/asistovaná sebevražda byly vnímány jako opatření, která nejsou

⁵⁰ Více viz DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017, s. 32–36.

⁵¹ ŠÁMAL, Petr. In: ŠÁMAL, Petr a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1457–1488 (§ 140).

⁵² LOCHT, Yves de. *Eutanazie: má každý právo na smrt? Skutečné případy lékaře, který umožňuje důstojný odchod*. Překlad Lucie ČAPKOVÁ. Frýdek-Místek: Alpress, 2019. s. 104.

primárně určena ke zkrácení lidského života, ale jako pomoc osobě od nesnesitelné bolesti či nekvality života.⁵³

Tuto část práce bych rád zakončil citátem antického filosofa Epikura, který tvrdil, že to není smrt, které bychom se měli bát. Základní tezí celé epikurejské filozofie je vyhýbat se bolesti těla a pečovat o svůj duševní klid.

„Když jsme tu my, není tu smrt, a když je tu smrt, nejsme tu již my.“⁵⁴

⁵³ LOCHT, Yves de. *Eutanazie: má každý právo na smrt? Skutečné případy lékaře, který umožňuje důstojný odchod*. Překlad Lucie ČAPKOVÁ. Frýdek-Místek: Alpress, 2019, s. 89.

⁵⁴ LAERTIOS, Dógené. *Životy, názory a výroky proslulých filosofů*. Překlad Antonín Kolář. 2. vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1995, s. 419.

3. PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části se věnuji Kantovu pohledu na eutanazii. Snažím se v jeho deontologické nauce nalézt odpověď, zda byl nebo nebyl zastáncem eutanazie/asistované sebevraždy. V případě závěru, že Kant nebyl zastáncem eutanazie, se pokusím na jeho učení pohlédnout optikou současných kantovců. Budu analyzovat, zda nepřináší některé z argumentů, které by obhajovaly eutanazii/asistovanou sebevraždu.

Dále se zabývám vztahem lidské důstojnosti k eutanazii/asistované sebevraždě a také se věnuji rozhodnutím tuzemských, ale i cizozemských soudů ve vztahu k eutanazii/asistované sebevraždě. V závěru práce pak prověřuji možnost implementace zákona o asistované sebevraždě do českého právního řádu tím, že analyzuji názor společnosti na otázku eutanazie/asistované sebevraždy, provádím komparaci vývoje zavedení eutanazie/asistované sebevraždy v jiných zemích a porovnávám eutanazii/asistovanou sebevraždu s umělým přerušением těhotenství.

3.1. Jak by na eutanazii pohlížel významný evropský filozof Immanuel Kant?

*„Mnozí z těch, kteří o filozofii v životě nic neslyšeli, a o Kantovi už vůbec ne, se denně nevědomky řídí morálním učením, které sestavil právě Kant“.*⁵⁵

3.1.1. Úvod

Kant se na otázku ukončení života dívá prostřednictvím své etiky povinnosti, tedy staví rozum nad cit. Na základě toho by měl pravděpodobně zastávat pozici kritika eutanazie. Je tomu tak? Pro pochopení Kantových myšlenek a toho, jak se díval na otázku eutanazie/asistované sebevraždy, je z mého pohledu nezbytné se zaměřit ve stručnosti na prostředí, ve kterém vyrůstal a které ho utvářelo. Immanuel Kant pocházel z chudých poměrů a celý svůj život strávil na jednom místě v Královci, současném Kaliningradu.⁵⁶ Rodiče byli zbožní pietisté, kteří věřili v posvátnost práce a povinnost modlitby, což mělo dle mého názoru vliv na vývoj Kantova smýšlení o životě samém. Školu absolvoval v přísném a pedantském duchu. Kanta v jeho názoru tedy utvářela i škola.⁵⁷ Tu dokončil s pozoruhodnou

⁵⁵ SEDLÁČEK, Tomáš. *Ekonomie dobra a zla: po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi*. 3. vydání. Praha: 65. pole, 2017, s. 306.

⁵⁶ Město založili křižáci na počest Přemysla Otakara II.

⁵⁷ SCRUTON, Roger. *Kant*. Překlad Pavel TOMAN. Praha: Argo, 1996, s. 9.

sebedisciplínou a zároveň s dosti pochmurným smýšlením o životě.⁵⁸ Myslím, že duch pietistického myšlení je prostoupen i jeho deontologickou etikou – neboli etikou povinnosti. Smýšlení Kanta rovněž ovlivnilo jeho zaměření do oblasti přírodních věd.⁵⁹ Kantova tvorba se dá rozdělit do dvou období, předkritické a kritické. V předkritickém se zabýval přírodními vědami.⁶⁰ Z toho vyplývá, že byl dosti zaměřen na fyzično a na logiku. Převážně o filozofii se začal zajímat až od svých 31 let, kdy se stal profesorem metafyziky a logiky na univerzitě v Královci.

3.1.2. Druhý kategorický imperativ

V předkládané práci se zabývám zejména Kantovým tzv. prvním a druhým kategorickým imperativem.

V prvé řadě bych rád uvedl pojem druhý kategorický imperativ, kterým Kant prezentuje, že naše osoba by neměla být využívána jako prostředek, ale jako účel k sobě samému.⁶¹ V knize *Základy metafyziky mravů* Kant uvádí: „*Ten, kdo chová sebevražedný úmysl, si položí otázku, zda jeho jednání může spoluexistovat s ideou lidstva jako účelu o sobě. Jestliže sám sebe zničí, aby unikl ze svízelné situace, pak užije své osoby pouze jako prostředku k zachování snesitelného stavu až do konce života. Člověk však není žádná věc, tedy něco, co se dá použít pouze jako prostředek, nýbrž musí být vždy v každém svém jednání považován za účel sám o sobě.*“⁶² Z tohoto tvrzení vyplývá, že při sebevraždě využíváme svou osobnost jako prostředek a dochází k porušení výše uvedeného pravidla. Výsledkem tedy je, že sebevražda se přiči této formulí a je dle Kanta neetická. Odmítnutím sebevraždy a eutanazie se Kant snaží vyjádřit respekt k důstojnosti člověka (celému lidství). Podle Kanta má každý člověk povinnost

⁵⁸ Kant vstával každý den v 5 ráno a později měl sluhu, který ho musel vzbudit i když nechtěl (vyplývá, že dbal na výkon, moudrost, logiku, účel, disciplínu mimo to, aby dbal na své pocity, duši, chťič, přání fyzično vs. duševno). Viz STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. 7., přeprac. a rozš. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, s. 292–293.

⁵⁹ SCRUTON, Roger. *Kant*. Překlad Pavel TOMAN. Vyd. 1. Praha: Argo, 1996, s. 11.

⁶⁰ V před-kritickém vytvořil tzv. Kant-laplaceova teorie, tj. teorie vzniku vesmíru z mlhoviny.

⁶¹ Druhý kategorický imperativ je nejznámější v následující podobě: „*Jednej tak, abys užíval lidství jak v osobě své, tak v osobě každého jiného vždy spolu za účel nikdy pouze prostředek*“. In: KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. Vyd. 3., Praha: OIKOYMENH, 2014, s. 48.

⁶² Tamtéž.

respektovat důstojnost každé osoby. Z toho vyplývá i zákaz eutanazie, případně jiného jednání směřujícího k asistované sebevraždě.⁶³

Důležitost lidské důstojnosti vyzdvihuje také kantovec Velleman a považuje ji za nepodmíněnou a podobně jako Kant argumentuje proti sebevraždám.⁶⁴ Ne všichni současní kantovci jsou apriori proti sebeusmrcení. Podle názoru Brassingtona lze nalézt protiargument proti druhé formuli přímo v samotném Kantově učení.⁶⁵ Kant totiž tvrdí, že člověk a svět se dá rozdělit do dvou světů. Tím prvním světem je *homo noumenon* (říše účelů), tedy svět rozumu, naproti tomu stojí *homo fenomenon*, tedy svět jevů, který poznáváme svými smysly.⁶⁶ Wood dodává, že vztah těchto dvou světů je jako vztah mezi dvěma osobami, které jsou spojeny v jednu a tu samou bytost.⁶⁷

Souhlasím s názorem Wooda, podle kterého při dobrovolném ukončení života dojde k zániku pouze jevové stránky osobnosti – tedy té fyzické, neboli živočišné, nikoli však k zániku osobnosti, neboli duše, ke které je dle Kanta nutné se chovat s rozumem a úctou. Navíc sám Kant ve své etice stanovil jeden z postulátů nesmrtnost duše. *Tento argument tedy tkví v tom, že existuje morální rozdíl mezi zničením sebe sama jako těla a zničením duše.*

3.1.3. První kategorický imperativ

Nyní se zaměřím na kategorický imperativ v první formuli.⁶⁸ V tomto postulátu Kant tvrdí, že smrt skrze sebelásku je proti přírodním zákonům. Kant k této první formuli ve vztahu k sebevraždě uvádí: „*Někdo, kdo pro celou řadu útrap, jež ho dovedly až k beznaději, cítí znechucení ze života, avšak zachová si ještě tolik rozumu, že je sto se sám sebe zeptat, zda vzít si život neodporuje povinnosti vůči sobě samému, tedy zda se maxima jeho jednání může stát obecním přírodním zákonem. Jeho maximou však je: ze sebelásky učiním svým principem, že*

⁶³ HŘÍBEK, Tomáš. *Obrana asistované smrti: filozofické argumenty na podporu sebeusmrcení za pomoci lékaře*. Praha: Academia, 2021, s.152.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ BRASSINGTON, I. Killing people: what Kant could have said about suicide and euthanasia but did not. *Journal of Medical Ethics* [online]. 2006, roč. 32, č. 10, s. 571-574 [cit. 3. dubna 2022]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2563317/>.

⁶⁶ ROSENKRANZOVÁ, Olga. Lidská důstojnost – právně teoretická a filozofická perspektiva. Giovanni Pico della Mirandola & Immanuel Kant. Praha: Leges, 2019, s. 73; viz také ROSENKRANZOVÁ, Olga. Věk práv? Lidské povinnosti ve světle Kantovy filozofie. *Právník*, 2021, roč. 160, č. 7, s. 525–548.

⁶⁷ WOOD, Allen William. *Kantian Ethics*. New York: Cambridge University Press, 2007, s. 172.

⁶⁸ První formule kategorického imperativu je známá pod následujícími slovy: „*Jednej tak jako by maxima tvého jednání měla stát skrze tvou vůli obecným přírodním zákonem*“. In: KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. Vyd. 3., Praha: OIKOYMENH, 2014, s. 41.

pokud život hrozí při svém dalším trvání více zlem, než slibuje příjemností, tak si ho zkrátím. Zbývá pak ještě otázka, zda se tento princip sebelásky může stát obecným přírodním zákonem. A tu je hned patrné, že příroda, jejímž zákonem by bylo na základě téhož pocitu, jehož určením je život podporovat, život sám zničit, by sama se sebou byla v rozporu, a nemohla by tudíž jako příroda existovat. Proto je nemožné, aby ona maxima tvořila obecný přírodní zákon, a v důsledku toho je zcela v rozporu s nejvyšším principem vší povinnosti.“⁶⁹ Podle Kanta si tedy nemůžeme stanovit jako maximum spáchat sebevraždu z důvodu sebelásky, neboť by toto jednání bylo v rozporu se samotnou přírodou.⁷⁰

Někteří ze současných kantovců nevidí v sebevraždě rozpor s lidskou důstojností. Podle názoru např. Hilla a Brassingtona by se dala napadnout i tato formule, a to prostřednictvím Kantova pojetí lidské důstojnosti, kterou Kant považuje za povznesenou nad jakoukoliv cenu.⁷¹ Brassington uvádí, že existuje rozdíl mezi ochotou zničit naše tělo (tohle se dá univerzalizovat) a ochotou zničit naše já (toto se nedá univerzalizovat). Tedy nejsou zde intence zničit naši osobnost, ale pouze naše tělo (schránku). Hill argumentuje tím, že ne všechny druhy sebeusmrcení jsou v rozporu s důstojností člověka.⁷² V rozporu s lidskou důstojností není například sebeusmrcení v důsledku ukončení ponížení nebo nedostatečné tolerance k dané osobě. Co by tudíž mělo bránit pacientovi v terminálním stadiu nemoci, který již nežije důstojným životem, aby mohl spáchat sebevraždu, naopak by tedy sebevražda pro zachování důstojnosti daného člověka mohla být vyžadována?⁷³ Hill dokonce tvrdí, že by se dalo Kantovo učení formulovat i ve prospěch eutanazie, ne jenom sebevraždy.⁷⁴

Další rozpornost v Kantově učení spatřuji v tom, že za určitých okolností Kant schvaluje interrupci. Takovou okolností je například indukovaný potrat neprovdané matky pouze z důvodu, aby se vyhnula ostudě z takového početí.⁷⁵ Na tomto příkladu lze jasně doložit

⁶⁹ KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. Vyd. 3., Praha: OIKOYMENH, 2014, s. 41.

⁷⁰ HŘÍBEK, Tomáš. *Obrana asistované smrti: filozofické argumenty na podporu sebeusmrcení za pomoci lékaře*. Praha: Academia, 2021, s. 94.

⁷¹ HŘÍBEK, Tomáš. *Obrana asistované smrti: filozofické argumenty na podporu sebeusmrcení za pomoci lékaře*. Praha: Academia, 2021, s. 134; tento názor podporuje; BRASSINGTON, I. Killing people: what Kant could have said about suicide and euthanasia but did not. *Journal of Medical Ethics* [online]. 2006, roč. 32, č. 10, s. 571–574 [cit. 3. dubna 2022]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2563317/>.

⁷² HILL, Jr, Thomas English. *Self-regarding suicide: A modified Kantian view*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991, s. 100.

⁷³ WOOD, Allen William. *Kantian Ethics*. New York: Cambridge University Press, 2007, s. 172.

⁷⁴ HŘÍBEK, Tomáš. *Obrana asistované smrti: filozofické argumenty na podporu sebeusmrcení za pomoci lékaře*. Praha: Academia, 2021, s. 154.

⁷⁵ WOOD, Allen William. *Kantian Ethics*. New York: Cambridge University Press, 2007, s. 99.

poměrně značnou zastaralost Kantovy nauky, která na tzv. bastardy nebo těhotné neprovdané ženy pohlíží se značným despektem. Aktuálně je dětem z mimomanželských svazků poskytována stejná právní ochrana jako dětem narozeným v manželství. Kant je stejně jako my všichni produktem své doby, a proto by některé názory na něj měly být aktualizovány a zasazeny do současného kontextu.

3.1.4. Vlastní úvaha k dané problematice

Přestože se potvrdila hypotéza, že Kant je kritikem sebeusmrcení, a tedy odpůrce asistovaného sebeusmrcení/eutanazie, někteří současní kantovci vidí kantovskou etiku v souladu s asistovanou sebevraždou, a dokonce i eutanazií. Podle mého názoru je důležité aktualizovat názory významných filozofů, jako byl právě Kant, na současnost. Kant se narodil v 18. století, tedy v době, kdy zdravotnická péče nebyla na takové úrovni jako dnes. Neměl proto ani možnost uvažovat o situacích, kdy je člověk např. odkázán pouze na přístroj k podpoře jeho životních funkcí a jeho důstojnost je dosti omezena.

3.2. Lze argumentovat lidskou důstojností ve prospěch asistované sebevraždy/eutanazie?

Lidská důstojnost je těžko terminologicky uchopitelná, neboť každý kontinent, prakticky každý stát, ale i jedinec na ni mohou pohlížet ze svého úhlu pohledu. Může tato skutečnost vést až k jakémusi vyprázdnění, a tedy nepoužitelnosti termínu pro právní praxi? Co si tedy pod tímto pojmem představit? Je opravdu právem, které nejde za žádných okolností omezit? Existuje lidská důstojnost v právu na život? Je možné lidskou důstojností argumentovat ve prospěch eutanazie/asistované sebevraždy?

Dle zahraničních i českých odborníků zabývajících se vymezením pojmu lidské důstojnosti je obtížné nalézt jednotnou univerzální definici.⁷⁶ Bohužel se jednotliví experti shodují pouze na tomto faktu. Jen málo pojmů bylo v historii použito s tolika různými konotacemi jako právě lidská důstojnost.⁷⁷ Důvodem je mimo jiné skutečnost, že lidská důstojnost je abstraktním pojmem a myšlenkovým konceptem, který nemá reálnou oporu v jevovém světě.⁷⁸

Pro pochopení obsahu pojmu lidské důstojnosti je nutné podle mého názoru v krátkosti zamířit do historie a podívat se, jak daný pojem vznikal, a na to, jak se dále utvářel. Koncept lidské důstojnosti je starý přibližně 2 500 let.⁷⁹ Etymologický původ důstojnosti můžeme nalézt v latinském slově dignus, dignitas, což by se dalo přeložit jako vážnost, důstojnost, sláva nebo respekt. V antickém světě byl pojem důstojnosti spojován se společenským postavením jednotlivých osob. Nebyla zde tedy jednotná, univerzální důstojnost pro každou osobu, jak je občas některými odborníky vnímána v dnešním diskurzu, ale naopak každý si důstojnost a vážnost musel vydobýt dle tehdejších měřítek sám za sebe. Postupně se tento termín dostal do rukou filozofů, kteří výše uvedený význam slova mění. Podle mého názoru je důležité si uvědomit, že se pojem lidské důstojnosti v této fázi nachází mimo právní rámec a je vnímán pouze jako jakési vyjádření společenského statutu dané osoby.

⁷⁶ HORÁK, Filip. *Lidská důstojnost. Kritická reflexe jejího postavení a funkcí v ústavním právu*. Praha: Leges, 2019, s. 15.

⁷⁷ BARAK, Aharon. *Human Dignity. The Constitutional Value and the Constitutional Right*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, s. 1.

⁷⁸ BELL, Sylvia. *Dignity and Disability*. In: SIEH, Edward, MCGREGOR, Judy (eds.). *Human Dignity. Establishing Worth and Seeking Solutions*. London: Palgrave Macmillan, 2017, s. 40.

⁷⁹ BARAK, Aharon. *Human Dignity. The Constitutional Value and the Constitutional Right*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, s. XVII.

Důstojností se v antice zabývali filozofové jako např. Platón, Aristoteles či stoupenci stoicismu, mezi něž řadíme i významného římského řečníka, filozofa a právníka Cicera. Ten lidskou důstojnost vnímal také ve významu odlišení člověka nadaného rozumem od zvířete.⁸⁰ Cicero také přináší myšlenku univerzalizace lidské důstojnosti, jež je podle něj atributem každého člověka.⁸¹ Tuto skutečnost dále rozvíjí i křesťanská nauka v čele s Tomášem Akvinským. Odlišně na lidskou důstojnost pohlížel renesanční myslitel a humanista Giovanni Pico della Mirandola. Ten tvrdil, že se člověk důstojným stává v důsledku svých voleb, tedy jedná se o konstrukci postavenou na účelu (cíli).⁸² Velký vliv na utváření obsahu pojmu lidské důstojnosti měl novověký myslitel Immanuel Kant, podle kterého by s člověkem nemělo být nikdy nakládáno jako s prostředkem, ale vždy jako k účelu sobě samému.⁸³ Až ve 20. století, zejména v důsledku druhé světové války, dochází k postupnému zavádění práva na lidskou důstojnost do základních zákonů jednotlivých států.⁸⁴ Po staletích vývoje pojmu lidské důstojnosti je to poprvé až v tomto období, kdy filozofická koncepce lidské důstojnosti začíná zasahovat do oblasti práva. A právě tato skutečnost je dle mého názoru hlavním důvodem, který vede k různorodému chápání daného termínu, neboť jednotlivé filozofické koncepce nebyly vytvářeny k tomu, aby byly právně regulovány. Filozofické myšlenky týkající se důstojnosti byly konstruovány jako jakési univerzální ideje patřící každé osobě, případně jako cíle lidského snažení. Ne vždy byly také filozofické koncepty pochopeny správně a tyto chyby byly následně ukotveny i v normativních právních textech. Například podle práce Rosenkrazové Kant důstojnost nezasazuje do smyslového světa, ale do transcendentního světa očistěného od emocí.⁸⁵ Právě tento Kantův koncept však byl převzat Dürigem do jeho tzv. objektové formule, která také ovlivňuje výklad českého práva. Z těchto důvodů tak mohou v právním prostředí vznikat spory týkající se obsahu pojmu lidské důstojnosti.

⁸⁰ BARAK, Aharon. *Human Dignity. The Constitutional Value and the Constitutional Right*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, s. 17.

⁸¹ Tamtéž s. 18.

⁸² Obšírně se ve své práci filozofii Giovanniho Pica della Mirandoli zabývala doktorka Rozenkranzová In ROSENKRANZOVÁ, Olga. *Lidská důstojnost – právně teoretická a filozofická perspektiva*. Giovanni Pico della Mirandola & Immanuel Kant. Praha: Leges, 2019, 171 s.

⁸³ Viz kapitola 3.1, kde rozebírám Kantovu deontologickou nauku podrobněji.

⁸⁴ Lidská důstojnost je také ukotvena na mezinárodní úrovni. A to v preambuli Charty OSN z roku 1945 („*prohlásit znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti*“), tak v preambuli Všeobecné deklarace lidských práv („*uznání přirozené důstojnosti*“).

⁸⁵ ROSENKRANZOVÁ, Olga. *Lidská důstojnost – právně teoretická a filozofická perspektiva*. Giovanni Pico della Mirandola & Immanuel Kant. Praha: Leges, 2019, s. 154.

Jak tedy s pojmem lidské důstojnosti nakládat při jeho právní aplikaci, a zejména v případech týkajících se rozhodování na konci života? V právní doktríně nalezneme tři hlavní názory, jak z právního hlediska pohlížet na lidskou důstojnost. První pojetí vychází z toho, že lidská důstojnost je zdrojem všech lidských práv.⁸⁶ V tomto pojetí se jedná o absolutní právo, které nelze za žádných okolností omezit. Ve druhém případě vystupuje lidská důstojnost jako objektivní hodnota, pomocí které se v právu prosazuje představa důstojného života. Takováto lidská důstojnost však nemá přesně daný obsah a můžeme do ní zařadit cokoliv, co prospívá člověku k důstojnému životu, má tzv. akceserickou povahu.⁸⁷ V tomto pojetí se na lidskou důstojnost pohlíží jako na relativní právo, které tak může být předmětem testu proporcionality. Nakonec je pojetí lidské důstojnosti jako v počátcích vzniku pojmu důstojnosti spjato se sociálním statutem osoby. Jedná se tedy o subjektivní a relativní právo sloužící k ochraně dobré pověsti dané osoby.

Podíváme-li se do ústavního pořádku České republiky, nalezneme lidskou důstojnost ukotvenou pouze v preambuli Ústavy a také v Listině, a to konkrétně v čl. 1 a čl. 10 odst. 1. Lidská důstojnost uvedena v preambuli Ústavy a v čl. 1 Listiny se dle komentáře řadí mezi neomezená pravidla, u kterých není přípustný test proporcionality.⁸⁸ V rámci tohoto ustanovení však soudce může dle komentáře poměřovat jednotlivá neomezená práva vně pojmu lidské důstojnosti.⁸⁹ Naopak v čl. 10 odst. 1 nalezneme ochranu jednotlivých osobnostních práv. Dle komentáře Husseiniho, Bartoně, Kokekeše a Kopy by se raději o důstojnosti v pojetí čl. 10 z důvodu odlišení od čl. 1 mělo hovořit pouze jako o ochraně cti, dobré pověsti či dobrého jména, neboť práva ukotvená v čl. 10 jsou narozdíl od čl. 1 omezená.⁹⁰

⁸⁶ HORÁK, Filip. Lidská důstojnost. Kritická reflexe jejího postavení a funkcí v ústavním právu. Praha: Leges, 2019, s. 24.

⁸⁷ Tamtéž s. 27.

⁸⁸ BARTOŇ, Michal. Čl. 1 [Svoboda, rovnost, důstojnost. Charakteristika základních práv]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod* [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021. Aktualizováno k roku 2021 [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ KOKEŠ, Marian. Čl. 10 [Právo na soukromý a rodinný život; právo na informační sebeurčení]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod* [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021. Aktualizováno k roku 2021 [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.

Lze tedy eutanazii/asistovanou sebevraždu obhájit skrze institut lidské důstojnosti? Domnívám se, že právo na zavedení eutanazie/asistované sebevraždy lze subsumovat pod čl. 10 Listiny, tedy pod lidskou důstojnost ve smyslu ochrany osobnosti a její autonomie. Takto vytyčená lidská důstojnost je spojována s právem osoby autonomně nakládat se svým životem a činit rozhodnutí na základě své vlastní vůle.⁹¹ Jak jsem již uvedl, v tomto pojetí je lidská důstojnost chápána jako základní právo, které je omezitelné a lze ji tedy poměřovat s jinými relativními základními právy. Právo na lidskou důstojnost v rozhodnutích na konci života je ve střetu s čl. 6 Listiny a tedy právem na život.⁹² Právo na život bývá považováno za jedno z nejdůležitějších ústavně zaručených práv. Dle čl. 6 odst. 2 Listiny „*Nikdo nesmí být zbaven života.*“ Velmi důležitou roli však hraje odstavec čtvrtý, ve kterém je ukotvena možnost předmětné základní právo zákonem omezit.⁹³

Pokud bychom tedy zavedení eutanazie/asistované sebevraždy poměřili testem proporcionality, v prvním kroku, tedy v rámci kritéria vhodnosti, by tato praxe prošla, neboť eutanazie/asistovaná sebevražda jsou instituty, které umožňují dosáhnout daného cíle.⁹⁴ Tedy umožnit člověku se autonomně rozhodnout o svém životě (tzv. *end of life decisions*), jak a kde ho případně důstojně ukončit za institucionálního dohledu.

Druhým krokem v testu proporcionality je zkoumání, zda nelze stanoveného cíle dosáhnout jiným způsobem tak, aby se případně zavedená praxe nedotýkala základních lidských práv a svobod. I zde se domnívám, že by zavedení eutanazie/asistované sebevraždy bylo akceptováno. V současném právním řádu dle mého názoru neexistuje jiný způsob, který by umožňoval důstojné ukončení lidského života.

Kritici eutanazie/asistované sebevraždy budou samozřejmě argumentovat tím, že pacient má možnost si vybrat paliativní péči, v rámci které se může aplikovat tzv. paliativní sedace,

⁹¹ KOKEŠ, Marian. Čl. 10 [Právo na soukromý a rodinný život; právo na informační sebeurčení]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod* [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021. Aktualizováno k roku 2021 [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.

⁹² NECHVÁTALOVÁ, Lucie, BARTOŇ, Michal. Čl. 6 [Právo na život]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod* [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021. Aktualizováno k roku 2021 [cit. 25. října 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.

⁹³ Ve čtvrtém odstavci Listiny je uvedeno následující: „*Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné. Právo bránit život svůj či život jiného člověka i se zbraní je zaručeno za podmínek, které stanoví zákon.*“

⁹⁴ O možnosti poměřovat lidskou důstojnost s jinými relativními lidskými právy pojednává ve svém článku ALEXÝ, Robert. Lidská důstojnost a princip proporcionality. *Právník*, 2015, roč. 154, č. 11, s. 867–878.

kteřá postupně ukončí život pacienta.⁹⁵ Případně má pacient nebo jeho zástupce v určitých případech možnost léčbu ukončit (např. přerušením plicní ventilace nebo umělé výživy). Myslím však, že se jedná o instrumenty, které se od eutanazie/asistované sebevraždy značně liší. V rámci eutanazie/asistované sebevraždy si pacient může např. důstojně vybrat čas a místo smrti, v případě aplikace paliativní sedace to však mohou být i dny, než pacient zemře vlivem dehydratace. Podobně i v případě ukončení léčby nemusí pacient zemřít bezprostředně, i když si to výslovně přeje. Tyto instituty tedy sledují naprosto odlišný záměr než ten, který aprobuje eutanazie/asistovaná sebevražda. Ty mají zejména smrtelně nemocným lidem umožnit ukončit důstojný odchod ze života, bez zbytečného a mnohdy bolestivého čekání na smrt. Lidská důstojnost je v některých případech ponížena až do té míry, kdy člověk čeká v bolestivé agónii na vysvobození v podobě smrti. Neměla by vyspělá společnost umožnit člověku toto utrpení zkrátit a ne ho v bolestech nechat čekat na smrt? Naopak právní řád umožňuje člověku beztrestně spáchat sebevraždu. Ta však negativně ovlivní více lidí, než je tomu v případě realizace eutanazie/asistované sebevraždy. Ze sdělovacích prostředků známe případy drastických forem sebevraždy provedené skokem pod vlak, z výšky, předávkováním prášky aj. Tyto skutečnosti obvykle vedou k přivolání zdravotní záchranné služby, policie a případně i dalších potřebných osob včetně běžných občanů jako svědků události, která je pro ně mimořádně traumatizujícím zážitkem. Celou řadu případů, které se týkají boje o důstojnou smrt, ve své knize uvádí Locht. Mediálně známý je například případ „milenců z Lutetie“, kdy francouzský manželský pár spáchal protestní sebevraždu, aby upozornili na nemožnost ve Francii podstoupit eutanazii/asistovanou sebevraždu.⁹⁶ Závěrem k druhému kroku testu proporcionality musím konstatovat, že stanoveného cíle nelze dosáhnout jinými opatřeními dosahujícími stejného cíle, proto je dále potřeba zkoumat poslední krok v testu proporcionality.

V posledním kroku testu proporcionality, známého jako tzv. poměřování v užším smyslu, se porovnává závažnost obou v kolizi stojících základních práv, v našem případě tedy lidské důstojnosti a práva na život. Mělo by stát za každou cenu bránit život osoby, která se autonomně rozhodla zemřít? Domnívám se, že je tomu přesně naopak. Je to právě stát, který porušuje svou pozitivní povinnost vyplývající z odst. 1 čl. 10 Listiny tím, že upírá lidem na základě jejich vlastní volby možnost důstojně zemřít. Ani v případě zavedení umělého přerušování těhotenství nedošlo k flagrantnímu porušení práva na život. Proč by tomu mělo být v případech osob

⁹⁵ KUŘE, Josef. *Co je eutanazie: studie k pojmu dobré smrti*. Praha: Academia, 2018, s. 102–103.

⁹⁶ LOCHT, Yves de. *Eutanazie: má každý právo na smrt? Skutečné případy lékaře, který umožňuje důstojný odchod*. Překlad Lucie ČAPKOVÁ. Frýdek-Místek: Alpress, 2019. s. 117–118.

s nevyhláskitelnými nemocemi jinak? Na rozdíl od umělého přerušení těhotenství zde rozhoduje člověk pouze o svém vlastním životě. V posledních letech ÚS začal tendovat k tomu, aby byl brán v potaz názor svéprávné osoby v rozhodnutích o konci života, a nebyly tak trestány osoby, které tuto vůli berou v potaz.⁹⁷ Např. pokud si umírající nepřeje pomoc od kolemjdoucího, ten potom v případě, když umírajícímu nepomůže, nebude trestněprávně odpovědný za neposkytnutí pomoci.⁹⁸ Proč by se tedy člověk nemohl autonomně rozhodnout, pokud by splňoval zákonné podmínky, pro vykonání eutanazie/asistované sebevraždy? Německý ústavní soud právě ve vztahu k asistované sebevraždě v jednom ze svých rozhodnutí prohlásil, že „(...) *plošný zákaz asistované sebevraždy je protiústavní, neboť každý má právo dobrovolně důstojně zemřít, a to v případě potřeby i za asistence třetí osoby.*“⁹⁹ Závěrem je důležité konstatovat, že vzhledem k výše uvedeným skutečnostem pro Českou republiku podle mého názoru vyplývá podle 1. Odst. čl. 10 Listiny pozitivní závazek minimálně depenalizovat asistovanou sebevraždu a umožnit občanům si na základě své vlastní vůle vybrat, jak naloží se svým životem.

⁹⁷ BARTOŇ, Michal. Čl. 1 [Svoboda, rovnost, důstojnost. Charakteristika základních práv]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod* [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021. Aktualizováno k roku 2021 [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.

⁹⁸ Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 2. ledna 2017, sp. zn. I. ÚS 2078/16.

⁹⁹ Bundesverfassungsgericht: Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 21. prosince 2015, sp. zn. 2 BvR 2347/15.

3.3. Rozbor judikatury

Na následujících řádcích se věnuji rozboru jednotlivých judikátů týkajících se eutanazie/asistované sebevraždy. Pro svou analýzu jsem si vybral dvě rozhodnutí českého Nejvyššího soudu a dvě významná rozhodnutí ESLP. Ve své analýze se snažím odpovědět na otázku, jestli soudy nějakým způsobem reflektují autonomii jednotlivce a berou v potaz možnost ukončit život na základě své vlastní volby.

3.3.1. Analýza judikatury českých soudů

Na základě vyhledávání jednotlivé judikatury v databázi rozhodnutí NALUS a v systému beck-online mohu konstatovat, že se daná hypotéza týkající se české soudní praxe potvrdila. Pod zadanými slovy „*asistovaná sebevražda*“ v jednotlivých vyhledávacích jsem našel pouze jeden relevantní judikát, který by se asistované sebevraždě věnoval. Pokud jde přímo o pojem „*eutanazie*“, ten se již v některých rozhodnutích českých soudů vyskytoval několikrát.¹⁰⁰ Prakticky však většina těchto rozhodnutí byla již v počátku odmítnuta, protože podání trpěla procesními nedostatky.¹⁰¹ Jedno řízení bylo zastaveno pro nezaplacení soudního poplatku.¹⁰² Relevantními pro účely předkládané práce tak byla pouze dvě rozhodnutí, a to rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1262/2019 a rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 2021, sp. zn. 24 Cdo 106/2021-II. Tyto dva judikáty jsem se rozhodl dále rozvést.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1262/2019

Dovatel se žalobou k civilnímu soudu pokoušel o „*umožnění eutanazie*“. Ta však nebyla okresním soudem vůbec projednána, protože okresní soud řízení pro nedostatek pravomoci zastavil. Odvolací soud následně potvrdil rozhodnutí okresního soudu. Dovatel se tak rozhodl proti rozhodnutí dále brojit u dovolacího soudu.¹⁰³ Odvolací soud se k věci vyjádřil tak, že pokud právní řád ČR neumožňuje „*vykonat*“ eutanazii, není zde proto dána pravomoc civilních soudů o této problematice rozhodovat na základě ustanovení § 7 o. s. ř.

¹⁰⁰ Nalus, databáze rozhodnutí Ústavního soudu, dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>; beck-online, databáze rozhodnutí právního nakladatelství C. H. Beck, dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

¹⁰¹ Většinu těchto odmítnutých návrhů však tvořila podání od jediného navrhovatele. Návrhy byly odmítnuty z důvodu nezbytnosti právního zastoupení dle § 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

¹⁰² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28.05.2019, sp. zn. 30 Cdo 1196/2019.

¹⁰³ Dovatel napadl u Nejvyššího soudu Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 10. 2018, č. j. 7 Co 1464/2018-45, a usnesení Okresního soudu v Prachaticích ze dne 1. 10. 2018, č. j. 6 C 134/2018-29.

Dle dovolatele je důvodem nápadu na dovolací soud nesprávné právní posouzení v této otázce, tedy zda rozhodování o návrhu na „*umožnění eutanazie*“ spadá do pravomoci soudů ve smyslu § 7 o. s. ř., a dále dovolatel uvádí, že tato právní otázka nebyla dosud dovolacím soudem řešena. Dovolatel tvrdí, že návrh k povolení eutanazie by se dal svou povahou přiblížit k řízení o povolení zásahu do integrity člověka dle ustanovení § 81 o. s. ř. a násl. Civilní soudy by tudíž měly o povolení k eutanazii rozhodovat na základě § 7 odst. 1 o. s. ř.¹⁰⁴ Z uvedeného vyplývá, že se soudy měly návrhem dovolatele minimálně věcně zabývat a v případě věcného neopodstatnění měly soudy žalobu zamítnout, avšak ne toliko řízení zastavit.

Dle dovolacího soudu je rozhodujícím kritériem pro přiřazení dané věci pod pravomoc civilního soudu dle § 7 odst. 1 o. s. ř. to, zda věc vyvěrá z oblasti soukromého práva. Tedy dle dovolacího soudu není důležité formální kritérium, ale pouze materiální kritérium. Tudíž pro určení pravomoci soudu je důležité posoudit obsah právního vztahu, a ne jaký konkrétní právní předpis daný vztah upravuje/neupravuje. Pro vztah soukromého práva je typické, že se subjekty vyznačují rovným postavením a autonomií vůle. Pokud vztáhneme výše uvedené na daný případ, tak žalobce na základě své vlastní vůle žádá o „*umožnění eutanazie*“. Tedy dle dovolacího soudu, pokud se žalobce domáhá zásahu do své osobní integrity, jedná se o žalobu toliko soukromoprávní. Tudíž pravomoc civilního soudu na základě § 7 odst. 1 o. s. ř. je dána. Na základě vyjádření Nejvyššího soudu, pokud je žaloba dostatečně určitá, tedy alespoň vymezena tak, že je z ní patrné, čeho se žalobce dovolává, a v důsledku toho určeno, zda spadá daná věc do oblasti soukromého práva, měla by být žaloba projednána. Tomuto faktu nebrání ani skutečnost, že se žalobce domáhá něčeho, co český právní řád neupravuje a nepřipouští. Z tohoto závěru lze vyvodit, že žaloba měla být zamítnuta, a ne pouze zastavena.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 2021, sp. zn. 24 Cdo 106/2021-II.

V tomto rozhodnutí se de facto jednalo o situaci částečně týkající se asistované sebevraždy, kdy syn zůstavitele napomohl zůstaviteli, který trpěl nevyléčitelnou amyotrofickou laterální sklerózou (ALS), spáchat sebevraždu skokem do propasti Macocha. Důležitým faktem je, že syn zůstavitele nejednal proti vůli zůstavitele, ale jednal na přání a jeho výslovnou žádost.

Jádrem tohoto rozsudku je odpověď na otázku, zda má takto spáchaný čin vliv na dědickou způsobilost. Výše uvedená situace byla totiž na základě § 144 odst. 1 TrZ

¹⁰⁴ Odst. 1 § 7 o. s. ř. má následující znění: „*V občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z poměrů soukromého práva, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány.*“

klasifikovaná jako trestný čin účasti na sebevraždě. Podle rozhodnutí soudu prvního a druhého stupně mělo na nepřiznání dědické způsobilosti hlavní vliv rozhodnutí trestního soudu, kterým byl syn zůstavitele potrestán toliko za úmyslný trestný čin. Syn zůstavitele podal proti tomuto rozhodnutí odvolacího soudu dovolání, kterým napadal, že skutek provedl na výslovnou žádost zůstavitele. Nemělo by se tedy jednat o jednání, které by směřovalo proti zůstaviteli. Dovolací soud dal v tomto za pravdu synovi zůstavitele, když ve svém rozhodnutí uvedl, že otázku, zda syn zůstavitele spáchal trestný čin ve smyslu § 1481 ObčZ, si má pozůstalostní soud posoudit sám.

3.3.2. Analýza rozhodnutí ESLP

Evropský soud pro lidská práva ve své historii projednával případy klientů, kdy jejich rodinní příslušníci bojovali za možnost ukončení života, tak i případy, kdy naopak rodiny bojovaly proti ukončení života klienta. Stěžovatelé v těchto případech nejčastěji namítají zásah státu do článků č. 2 (právo na život), č. 3 (zákaz mučení a nelidského zacházení) a č. 8 (respektování soukromého a rodinného života) Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Nejznámějšími případy jsou např. *Glass vs. Spojené království*, kdy bylo dítěti stěžovatelky podáváno morfium bez souhlasu stěžovatelky a kdy se lékaři rozhodli dítě v případě komplikací neresuscitovat. Dle ESLP došlo k porušení článku č. 8 Úmluvy (respekt k soukromému a rodinnému životu).¹⁰⁵

Dalším je případ *Lambert a ostatní v. Francie*.¹⁰⁶ Zde šlo o to, že se lékaři rozhodli od přístrojů odpojit Vincenta Lamberta, který byl po dopravní nehodě pět let ve vegetativním stavu, kdy nevnímal okolí. Rodina a manželka Lamberta s tímto rozhodnutím lékařů nesouhlasily. ESLP dal za pravdu lékařům, kteří založili své rozhodnutí na expertních zprávách. ESLP také vyslovil, že v otázkách týkajících se konce života členské státy používají jistý prostor pro uvážení.

Kuteynikov a Boyashov analyzovali 1199 judikátů ESLP týkajících se lidské důstojnosti a vytyčili 8 typických skupin týkajících se tohoto základního práva.¹⁰⁷ Mezi jednu ze skupin nazvanou „*limitace svobodné volby*“ řadí i problematiku eutanazie/asistované sebevraždy. Na základě toho lze usoudit, že problém eutanazie/asistované sebevraždy nebude

¹⁰⁵ Rozhodnutí ESLP ze dne 9. března 2004, ve věci *Glass vs. Spojené Království*, č. 61827/00.

¹⁰⁶ Rozhodnutí ESLP ze dne 5. června 2015, ve věci *Lambert a ostatní v. Francie*, č. 46043/14.

¹⁰⁷ KUTEYNIKOV, Alexander, BOYASHOV, Anatoly. Dignity Before the European Court of Human Rights. In: SIEH, Edward, MCGREGOR, Judy (eds.). *Human Dignity. Establishing Worth and Seeking Solutions*. London: Palgrave Macmillan, 2017, s. 93–94.

v rozhodování ESLP problémem marginálním. Jinak by tato problematika byla autory řazena do poslední skupiny, a to mezi netypické případy týkající se tohoto práva. Důležitou skutečností, na kterou autoři poukázali, je fakt, že nápad na ESLP se v posledních letech razantně navýšil, např. v roce 2002 ESLP řešil 16 případů a v roce 2018 to už bylo 190 případů potencionálního porušení práva na lidskou důstojnost.¹⁰⁸

K problematice eutanazie/asistované sebevraždy jsem se rozhodl nejprve analyzovat rozhodnutí ESLP ve věci *Koch proti Německu* a dále případ *Sanles v. Španělsko*, neboť se řadí mezi zásadní rozhodnutí v otázce eutanazie/asistované sebevraždy.¹⁰⁹ Na těchto dvou judikátech také ukazují složitost procesních vztahů týkajících se aktivní věcné legitimity v dané problematice. Podle mého názoru je nejprve nutné si vyjasnit, kdo a koho může žalovat, jestli i případný pozůstalý nebo pouze osoba, která chce realizovat eutanazii/asistovanou sebevraždu. Částečnou odpověď na tuto otázku nám poskytují následující analyzovaná rozhodnutí.

Koch proti Německu

Manželka stěžovatele chtěla v důsledku svého zdravotního stavu (trpěla úplným senzomotorickým ochrnutím) spáchat sebevraždu. Na základě lékařského posudku mohla manželka stěžovatele žít nejméně 15 let, ale i tak chtěla manželka stěžovatele svůj život ukončit, a to s pomocí stěžovatele pro jeho nedůstojnost. Proto požádala Spolkový ústav pro léčiva a lékařské přístroje o udělení oprávnění k získání 15 gramů pentobarbitalu sodného, smrtící dávky léčiva, což by jí umožnilo spáchat sebevraždu v jejím domově v Braunschweigu.

Této žádosti však nebylo možné vzhledem k německé legislativě vyhovět. Proti tomuto rozhodnutí podali stěžovatel a manželka odvolání ve správním řízení. Následně se snažili jednat se společností Dignitas (švýcarská nezisková členská organizace zajišťující asistovanou sebevraždu). S podporou této organizace byla manželka stěžovatele převezena do Curychu, kde spáchala asistovanou sebevraždu.

Po smrti manželky stěžovatele prohlásil příslušný německý správní soud danou žalobu za nepřijatelnou, protože dle něj nebylo přímo zasaženo do práv stěžovatele, ale jeho manželky,

¹⁰⁸ KUTEYNIKOV, Alexander, BOYASHOV, Anatoly. Dignity Before the European Court of Human Rights. In: SIEH, Edward, MCGREGOR, Judy (eds.). *Human Dignity. Establishing Worth and Seeking Solutions*. London: Palgrave Macmillan, 2017, s. 87.

¹⁰⁹ Rozhodnutí ESLP ze dne 19. července 2012, ve věci *Koch proti Německu*, č. 497/09; Rozhodnutí ESLP ze dne 26. října 2000, ve věci *Sanles Sanles proti Španělsku*, č. 48335/99.

a tudíž není nadán aktivní legitimací ve věci. Nadto soud uvedl, že rozhodnutí bylo v souladu se zákonem a také s čl. 8. Úmluvy. Dále stěžovatel brojil i proti tomuto rozhodnutí, ale ani odvolacím soudem mu nebylo dáno za pravdu, když jeho odvolání odmítl. Jako poslední možnost obrany v německém právním řádu využil stěžovatel podání ústavní stížnosti k Spolkovému ústavnímu soudu. Ta však byla shledána nepřijatelnou, neboť stěžovatel se nemohl dovolávat posmrtného práva své manželky na lidskou důstojnost. Ústavní soud připustil aktivní legitimaci na ochranu lidské důstojnosti posmrtně pouze v následujících věcech, a to: porušení všeobecného práva na úctu, jež je vlastní všem lidským bytostem, a na porušení morálního, osobního a sociálního významu, který osoba získala během svého vlastního života.

ESLP se nejprve zkoumal, zda je možné realizovat právo na porušení čl. 8 Úmluvy přímo jménem zemřelé osoby. Na základě své předchozí judikatury soud uvedl, že práva vyplývající z čl. 8 Úmluvy nejsou svou povahou převoditelná. Soud tedy konstatoval, že stížnost na porušení Úmluvou garantovaných práv stěžovatelovy manželky je v tomto důsledku nepřijatelná.

Stěžovatel dále namítal, že ze strany německých soudů se jednalo o porušení čl. 8 Úmluvy (práva na respektování soukromého a rodinného života). ESLP na základě jednání dospěl k tomu, že došlo k porušení stěžovatelova práva uvedeného v čl. 8 Úmluvy (ale přímo toho stěžovatelova, ne práva manželky stěžovatele viz výše), neboť dle ESLP měli stěžovatel s manželkou velice blízký vztah, kdy jejich manželství trvalo 25 let. Tedy stěžovatel je nadán dle článku 34 Úmluvy k podání individuální stížnosti.¹¹⁰ Na rozdíl od rozhodnutí ve věci *Sanles v. Španělsko*, kdy stěžovatelka byla oproti tomuto případu v příbuzenském vztahu „pouze“ švagrovou, tedy stěžovatel měl se zemřelou mnohem bližší vztah než v uvedeném případě (viz níže). Na základě výše uvedených skutečností ESLP uvedl, že došlo k porušení stěžovatelova práva na respektování jeho soukromého života podle čl. 8 Úmluvy, a to v důsledku odmítnutí vnitrostátních soudů přezkoumat podstatu stěžovatelova nároku.

Závěrem soud konstatoval, že ze strany německých soudů došlo k porušení čl. 8 Úmluvy, když se rozhodly věcně neprojednat danou věc. Navíc také dle čl. 41 Úmluvy se

¹¹⁰ Znění čl. 34 Úmluvy je následující: „Soud může přijímat stížnosti každé fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny osob považujících se za poškozené v důsledku porušení prav přiznaných Úmluvou a jejími protokoly jednou z Vysokých smluvních stran. Vysoké smluvní strany se zavazují, že nebudou nijak bránit účinnému výkonu tohoto práva.“

rozhodl stěžovateli přiznat náhradu ve výši 2 500 EUR za nemajetkovou újmu a dále náhradu za vynaložené náklady.

Sanles v. Španělsko

Obdobně jako v případě Koch proti Německu došlo po úmrtí Sampedra Ústavním soudem k zastavení řízení, když ten odmítl stěžovatelčino právo pokračovat v řízení jako nástupkyně pana Sampedra. Stěžovatelka se dále snažila ve věci brojit skrze stížnost k ESLP, ve které namítala porušení čl. 2, 3, 5, 6, 8, 9 a 14 Úmluvy. Na rozdíl od případu Koch proti Německu dal ESLP za pravdu Ústavnímu soudu, neboť práva napadená stěžovatelkou jsou nezadatelná a nedají se na nikoho převést. Jelikož nebyla stěžovatelka přímo zasaženou osobou, tedy poškozenou osobou, nemohl ESLP v daném případě rozhodnout jinak než na základě čl. 35 odst. 4 Úmluvy stížnost odmítnout pro její nepřijatelnost.

3.3.3. Vlastní úvaha k dané problematice

V této kapitole jsem analyzoval rozhodnutí českých soudů a ESLP. Co se týče hypotézy týkající se rozhodnutí českých soudů, lze hovořit o jejím částečném nepotvrzení. Nelze sice konstatovat, že by se soudy eutanazií/asistovanou sebevraždou vůbec nezabývaly, ale z výše uvedených rozhodnutí vyplývá jasný fakt, že relevantní jsou pouze dva judikáty. Musím tak dát za pravdu Ústavnímu soudu, který ve svém nálezu uvedl následující: *„Právo na život i s ohledem na své specifické (výsostné) postavení v množině základních práv se stává předmětem rozhodovací činnosti a interpretace v judikatuře ÚS poměrně ojediněle (v českém prostředí, na rozdíl od okolních států, stále absentuje kupříkladu judikatura týkající se umělého přerušování těhotenství či otázky spojené s důstojným umíráním – euthanasie či asistovaná sebevražda)“*.¹¹¹

Judikatura ESLP je již poněkud bohatší a čítá různorodé případy týkající se eutanazie/asistované sebevraždy. V tomto případě je tedy hypotéza uvedená na začátku práce vyvrácena. Judikáty týkající se eutanazie a asistované sebevraždy nepředstavují okrajové téma, což potvrzuje také analýza autorů Kuteynikova a Boyashova, kteří danou problematiku zařadili do skupiny *„limitace svobodné vůle“* viz výše. I když v některých případech ESLP využívá principu *„margin of appreciation“*, v jednotlivých případech stanovuje nepřekročitelné meze a nenechává tak řešení této problematiky zcela na libovůli smluvních států.

¹¹¹ Nález Ústavní soud ze dne 26.11.2021, sp. zn. II. ÚS 1886/21-2.

3.4. Zavedení asistované sebevraždy v České republice

Doposud v České republice proběhly 3 pokusy o uzákonění eutanazie/asistované sebevraždy. První návrh pochází z roku 2008, kdy následně stejný návrh byl použit i v roce 2016. Tento návrh předpokládal podle belgického vzoru zavedení asistované sebevraždy a za specifických podmínek i eutanazie. Tu pouze v případě, pokud by nebylo možno provést asistovanou sebevraždu.

Kritické hlasy k návrhu z roku 2008 se týkaly zejména nevyjasněné terminologie, kdy i sami navrhovatelé si v důvodové zprávě v některých částech zaměnili pojmosloví asistované sebevraždy za eutanazii. Dále se neuralgickým bodem kritiky stala přílišná obecnost daného zákona, bez bližší specifikace. Zákon mimo jiné neuváděl, co konkrétně znamená skutečnost, že „*zdravotní stav je beznadějný*“ nebo bližší specifikaci pojmu „*důstojná smrt*“.¹¹²

Neúspěch druhého návrhu z roku 2016 byl zřejmý od samého počátku. Navrhovaný zákon byl až na drobné odchylky identický jako zákon z roku 2008 a tato skutečnost byla hlavním důvodem pro odmítnutí návrhu. Navrhovatelé v čele s poslancem Jiřím Zlatuškou se alespoň pokusili argumentovat rozhodnutím Nejvyššího kanadského soudu ve věci Carter v. Kanada, na základě kterého došlo k depenalizaci asistované sebevraždy v Kanadě.¹¹³

Poslední pokus o uzákonění eutanazie v České republice byl realizován v roce 2020. Ani tento návrh neprošel, a to přesto, že se oproti návrhům z let 2008 a 2016 jedná o komplexnější návrh čítající 25 paragrafů.¹¹⁴ Právě koncepce návrhu byla kritizována ze strany vlády i odborníků, protože navrhovaný zákon kromě úpravy asistované sebevraždy, eutanazie, obsahoval také úpravu paliativní péče a pasivní eutanazie.¹¹⁵ Dále bylo tomuto návrhu, stejně jako předešlému, vytýkáno nedostatečné terminologické vysvětlení některých pojmů a nedostatečné zabezpečení provedení eutanazie na základě dříve vysloveného přání. Mezi další

¹¹² V navrhovaném zákoně stojí, že „(1) *Důstojnou smrtí se pro účely tohoto zákona rozumí ukončení života osoby (pacienta) na její vlastní žádost s vědomou, odbornou pomocí jiné osoby za podmínek stanovených tímto zákonem.*“; VÁCHA, Marek. *Eutanázie – nedělejte naši chybu!* [online]. blog.aktualne.cz, 21. června 2019 [cit. 3. dubna 2022]. Dostupné z: <https://blog.aktualne.cz/blogy/marek-vacha.php?itemid=34291>

¹¹³ KEOWN, John. *Euthanasia, Ethics and Public Policy. An Argument Against Legalisation*. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, s. 397.

¹¹⁴ Jedna z navrhovatelů zákona Věra Procházková klade důraz v otázce eutanazie na to, že má jedinec právo nakládat se svým tělem dle jeho uvážení naproti tomu odpůrci eutanazie jako je např. katolický kněz Marek Vácha zmiňují argument kluzkého svahu – jeho podstata tkívá v tom, že zavedená praxe může být časem zneužívána.

¹¹⁵ § 1 Návrhu poslanců Jiřího Zlatušky, Radka Vondráčka, Kristýny Zeličkové, Petra Adama, Pavla Čiháka a Vojtěcha Adama na vydání zákona o důstojné smrti ze dne 26. května 2016, sněmovní tisk č. 820/0 [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=820&CT1=0>.

argument odpůrců eutanazie hlavně ze strany katolické odborné veřejnosti patří v první řadě nutnost zkvalitnění paliativní péče. Pak by podle těchto kritiků nebyla potřeba eutanazie/asistovaná sebevražda.¹¹⁶

3.4.1. Názor společnosti na otázku eutanazie/asistované sebevraždy

Jedním z hlavních kritérií podporujících zavedení eutanazie/asistované sebevraždy by měl být názor společnosti. Poslední realizovaný výzkum proběhl v roce 2019 a byl realizován Centrem pro výzkum veřejného mínění, které je součástí Sociologického ústavu Akademie věd ČR.¹¹⁷ Akademie věd o této problematice sbírala data kontinuálně od roku 2007. Z předložených dat je zřejmé, že již v prvním analyzovaném roce byla většina lidí pro zavedení eutanazie (15% souhlasilo, 43% spíše souhlasilo). V posledním měřeném roce souhlasily s uzákoněním eutanazie přibližně dvě třetiny (66 %) dotázaných.

Velmi zajímavým údajem je výsledek týkající se vztahu mezi eutanazií a umělým přerušением těhotenství. Podle analýzy z roku 2019 dotazovaní, kteří souhlasili s interrupcí, s velkou pravděpodobností souhlasili i se zavedením eutanazie (až 72 %). Naopak u respondentů, kteří by nějakým způsobem omezili právo ženy na umělé přerušení těhotenství, bylo kladné stanovisko k zavedení eutanazie v České republice méně časté. Bohužel v analýze je bez konkrétních údajů pouze konstatováno, že nesouhlas s eutanazií vyjádřili členové římskokatolické a protestantské církve. Jak velký vliv na názor ohledně uzákonění eutanazie/asistované sebevraždy má náboženské vyznání? Existuje náboženský vliv v této otázce i v České republice, která je chápána jako jedna z nejvíce sekularizovaných zemí na světě?

Skutečnost, že náboženství ovlivňuje názory na eutanazii, potvrdila studie Anthonyho a Sterkensa.¹¹⁸ Ti provedli empirický výzkum na vzorku 1215 studentů vysoké školy. Analýza potvrdila, že studenti vyznávající křesťanství jsou převážně proti zavedení eutanazie. Tento fakt

¹¹⁶ DVTV. Eutanázie? Nemůžete odstranit problém utrpení tím, že zabijete trpícího, říká Vácha [online]. video.aktualne.cz, 11. července 2019 [cit. 1. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/eutanazie-nemuzete-odstranit-problem-utrpeni-tim-ze-zabijete/r~dd7ff4f89d7711e994100cc47ab5f122/>.

¹¹⁷ ČADOVÁ, Naděžda. *Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a prostituci – květen 2019* [online]. cvvm.soc.cas.cz, 17. června 2019 [cit. 29. října 2022]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/4958-verejne-mineni-o-interrupci-eutanazii-a-prostituci-kveten-2019>.

¹¹⁸ ANTHONY, Francis-Vincent, STERKENS, Carl. Religion and the Right to (Dispose of) Life: A Study of the Attitude of Christian, Muslim and Hindu Students in India Concerning Death Penalty, Euthanasia and Abortion. In: ZIEBERTZ, Hans-Georg, ZACCARIA, Francesco (eds.). *Euthanasia, Abortion, Death Penalty and Religion – The Right to Life and its Limitations*. Cham: Springer, 2019, s. 13.

příliš nemění ani případný vyšší socio-ekonomický status studenta či jeho osobnost.¹¹⁹ Podle mého názoru se musíme zeptat, zda otázku zavedení eutanazie v České republice nebrzdí tlaky ze strany rigidních zastánců křesťanské nauky. Jakýkoliv argument ve prospěch zavedení eutanazie je totiž v příkrém rozporu s křesťanskou naukou. Křesťanská doktrína je postavena na tom, že život byl člověku darován Bohem, a proto bychom si života měli vážit za každou cenu. Respekt k životu dokonce staví nad utrpení jednotlivého člověka.¹²⁰ Ovšem např. protestantská církev již utrpení reflektuje, např. v knize Eutanazie má každý právo na smrt Locht uvádí, že v Belgii je zavedena praxe, kdy protestantský kněz na rozdíl od římsko-katolického poskytne umírajícímu před eutanazií poslední pomazání.¹²¹ Je pozoruhodné, že i v sekularizované České republice má křesťanská doktrína takový vliv na utváření názoru, který se týká eutanazie/asistované sebevraždy.¹²²

Mezi hlavní odpůrce zavedení eutanazie patří katolický kněz Marko Orko Vácha, který působí také jako přednosta Ústavu etiky a humanitních studií na 3. Lékařské fakultě v Praze.¹²³ Je takřka jisté, že jako odpůrce eutanazie přenáší své názory i na studenty medicíny.¹²⁴ Jak upozorňují autoři publikace Klinická etika Jonsen, Siegler, Winslade, některé náboženské systémy neodlišují kvalitu života od posvátnosti života a spojují tyto atributy v jedno.¹²⁵ Některá náboženství tedy budou upřednostňovat vždy život před smrtí, i když život je pro danou osobu již pouhým utrpením a smrt by pro něj byla vysvobozením. Je poctivé přiznat, že tento rozpor si také částečně uvědomuje papež František, který se nesnaží, tak jako jeho předchůdci,

¹¹⁹ U Muslimských studentů nebyl počet odpůrců eutanazie, tak vysoký jako u křesťanských studentů.

¹²⁰ Více informací ohledně vztahu křesťanské etiky s „medikalizovanou“ smrtí viz MAGILL, Gerard. Ethical Engagement with the Medicalization of Death in the Catholic Tradition. In: KNEPPER, Timothy D., BREGMAN, Lucy, GOTTSCHALK, Mary (eds.). *Death and Dying. An Exercise in Comparative Philosophy of Religion*. Cham: Springer, 2019, s. 187–200.

¹²¹ LOCHT, Yves de. *Eutanazie: má každý právo na smrt? Skutečné případy lékaře, který umožňuje důstojný odchod*. Překlad Lucie ČAPKOVÁ. Frýdek-Místek: Alpress, 2019. s. 17.

¹²² PEREGRIN, Jaroslav. Recenze: Obrana asistované smrti. *Filozofický časopis*, 2021, roč. 69, č. 4, s. 840.

¹²³ VÁCHA, Marek. *Eutanázie: definice, historie, legislativa, etika*. Praha: Grada Publishing, 2019, 112 s.

¹²⁴ Velmi kriticky se k Váchově knize týkající se eutanazie vyjádřili v recenzi etik David Černý, který působí na Ústavu státu a práva spadajícího pod Akademii věd ČR. Černý ve shrnutí recenze uvádí následující: „Shrnout recenzi tak nekvalitní knihy je překvapivě obtížné, nebudu se o to ani pokoušet. Z mého pohledu se jedná o podvod, podvod na akademické obci, již je kniha předložena jako monografie, podvod na čtenářích, kteří, snad i nalákáni textem na zadní straně obálky, si knihu za neuvěřitelných 259 korun koupili.“ Viz ČERNÝ, David. Vácha M. *Eutanázie: definice, historie, legislativa, etika*. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2019, č. 2, roč. 9, s. 85.

¹²⁵ JONSEN, Albert R, SIEGLER, Mark, WINSLADE, William J. *Klinická etika: praktický přístup k etickým rozhodnutím v klinické medicíně*. Překlad Jaromír MATĚJEK. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2019, s. 110.

vytvářet nepropustné bariéry mezi těmito světy.¹²⁶ V jednom ze svých prohlášení mimo jiné uvedl následující: „(...) je dnes také možné prodlužovat život prostředky, jakými by to v minulosti nebylo myslitelné. Chirurgie a další lékařské zákroky jsou čím dál účinnější, ale ne vždy mohou podporovat, či dokonce nahrazovat nedostatečné biologické funkce nemocného těla, to však neznamená, že napomáhají lidskému zdraví. Měli bychom projevovat větší moudrost v době, která se musí vyrovnat s pokušením trvání na léčbách, jež mají silný účinek na tělo, ne vždy jsou však pro dobro člověka“.¹²⁷ Zajímavý reálný příběh je uveden v knize Lochta, kde kněz žádající o eutanazii, tvrdí následující: „Tady nejde o víru, ale jen o můj lidský život a o to, jak si přeji dožít.“¹²⁸

3.4.2. Komparace vývoje zavedení eutanazie/asistované sebevraždy v jiných zemích a případné pojistky potřebné k jejímu zavedení v České republice

Důležitým aspektem týkajícím se eutanazie je fakt, že český právní řád nezná privilegovanou skutkovou podstatu pro eutanazii, ale pachatel tohoto skutku je stíhán za trestný čin vraždy.^{129,130} Pokud bychom navíc vzali do úvahy fakt, že pachatel jedná s úmyslem usmrtit, jednalo by se o kvalifikovanou skutkovou podstatu dle § 140 odst. 2 TrZ, která stanovuje sankci ještě v přísnější formě, než je tomu v prvním odstavci, a to v rozmezí dvanáct až dvacet let trestu odnětí svobody. Právě úprava kvalifikované skutkové podstaty v Nizozemsku postupně vedla k uzákonění eutanazie, neboť podnítila soud rozhodovat v těchto „citlivých“ věcech.¹³¹ Zajímavostí je, že nizozemská právní úprava eutanazie je víceméně upravená judikaturou.

Na rozdíl od Nizozemska mají ostatní státy Beneluxu poněkud striktnější úpravu eutanazie, protože u nich nedošlo k tak dlouhému judikturnímu vývoji jako v této zemi. Hlavním důvodem tohoto nastavení je, aby v takto důležitých otázkách nedocházelo

¹²⁶ Znáám svou kritikou byl především papež Jan Pavel II., který brojil proti zavedení eutanazie/asistované sebevraždy, neboť člověk se dle něj nemůže stavět do pozice, kdy by byl pánem nad životem a smrtí.

¹²⁷ LOCHT, Yves de. *Eutanazie: má každý právo na smrt? Skutečné případy lékaře, který umožňuje důstojný odchod*. Překlad Lucie ČAPKOVÁ. Frýdek-Místek: Alpress, 2019. s. 158.

¹²⁸ Tamtéž s. 38.

¹²⁹ Mezi evropské státy, které mají uzákoněnou tuto privilegovanou skutkovou podstatu, patří: Chorvatsko, Itálie, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko.

¹³⁰ ŠÁMAL, Petr. In: ŠÁMAL, Petr a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1457–1488 (§ 140).

¹³¹ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017, s. 63–137.

k rozšiřujícímu výkladu. Kritici eutanazie, zejména křesťanský etik Vácha, kritizují tyto státy za příliš velkou shovívavost ve vyřizování žádostí o eutanazii. Tvrdí, že prokazatelně roste počet případů eutanazie (argument tzv. *kluzkého svahu*), která je využívána pacienty, kteří tuto „pomoc“ nepotřebují. Opačně argumentuje filozof Hříbek, který naopak vidí navyšování počtu podstoupených eutanazií pozitivně v tom, že se tato varianta rozhodnutí na konci života dostává k vyššímu počtu pacientů. Dle Hříbka je hlavním ukazatelem „*nekontrolovatelnosti*“ stavu statistika případů, kdy nebyly dodrženy všechny potřebné podmínky pro vykonání eutanazie.¹³²

Při tvorbě zákona by dle mého názoru měli čeští zákonodárci vycházet především z belgické právní úpravy „*dobré smrti*“. Ta totiž nemá eutanazii/asistovanou sebevraždu zavedenou na judikatorním základě jako právě Nizozemsko, ale má pravidla striktně ukotvená v zákoně.¹³³ Belgie má ve svém právním řádu ukotvenou eutanazii i asistovanou sebevraždu. Toto pojetí je rozdílné od švýcarského, které nabízí pacientovi „*pouze*“ asistovanou sebevraždu, kdy při její samotné realizaci nemusí být přítomen lékař. Ten však jako jediný má možnost pacientovi při splnění všech zákonných podmínek předepsat smrtící látku. Médii proběhla informace, že by se od roku 2022 ve Švýcarsku měla užívat k realizaci sebeusmrcení nová hi-tech kapsle, která připomíná rakev.¹³⁴ V té pacient stiskem tlačítka aktivuje proces, který vede k jeho smrti. Lze tedy tvrdit, že jde o podobné opatření jako u asistované sebevraždy. V Rakousku a Německu došlo v nedávné době k depenalizaci (*pouze*) asistované sebevraždy prostřednictvím jejich ústavních soudů.¹³⁵ V obou zemích je možné asistovanou sebevraždu podstoupit jen za velmi přísných regulí, a to nevyлéčitelně nemocným.

I v západní Evropě existují státy, které nemají v současnosti depenalizovanou eutanazii ani asistovanou sebevraždu. Mezi ně patří např. Francie či Velká Británie. Na rozdíl od České republiky se v těchto státech již řadu let vedou na toto téma rozsáhlé diskuze. Hlavně z Francie

¹³² HŘÍBEK, Tomáš. *Obrana asistované smrti: filozofické argumenty na podporu sebeusmrcení za pomoci lékaře*. Praha: Academia, 2021, 357 s.

¹³³ LOCHT, Yves de. *Eutanazie: má každý právo na smrt? Skutečné případy lékaře, který umožňuje důstojný odchod*. Překlad Lucie ČAPKOVÁ. Frýdek-Místek: Alpress, 2019. s. 79.

¹³⁴ BBC News. *Maker of suicide pod plans to launch in Switzerland*. bbc.com, 9. prosince 2021 [cit. 20. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/technology-59577162>.

¹³⁵ ČT24. *Rakouští poslanci schválili zákon umožňující asistovanou sebevraždu*. ct24.ceskatelevize.cz, 16. prosince 2021 [cit. 30. října 2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3415600-rakousti-poslanci-schvalili-zakon-umoznujici-asistovanou-sebevrazdu>.

přicházejí zprávy, že by k zavedení eutanazie/asistované formy mělo v nejbližší době dojít.¹³⁶ Většina Francouzů, kteří chtějí podstoupit eutanazii/asistovanou sebevraždu, je nucena realizovat své rozhodnutí v Belgii.¹³⁷

Domnívám se, že je v první řadě nutné v rámci České republiky sjednotit terminologii, aby se i pro laickou veřejnost stala debata otevřenou a srozumitelnou. Důležitým aspektem, bez kterého si nelze návrh zákona představit, jsou obranné mechanismy (jako např. konzultace s druhým lékařem, trvání na písemném souhlasu pacienta, oznámení jednání týkající se nepřirozeného úmrtí, komise, která by následně vyhodnocovala provedení asistované sebevraždy), které by měly zabránit zneužívání tohoto institutu. Mám za to, že by měl být nejprve v České republice přijat zákon týkající se výhradně asistované sebevraždy, neboť právě samotná eutanazie v lékařském prostředí vyvolává až příliš velké spory. Lékaři by pouze schvalovali medikamenty k asistované sebevraždě bez aktivního zapojení do procesu odchodu pacienta ze života. Až postupem času, na základě poznatků z praxe, by mohlo dojít k uzákonění aktivní formy eutanazie.

Jsem přesvědčen, že je možné implementovat zákon o asistované sebevraždě i do českého právního řádu. Máme-li v českém právu uzákoněnou interrupci, jak významně se od ní liší asistovaná sebevražda?¹³⁸ Mohl-li zákonodárce stanovit jasná a srozumitelná pravidla pro umělé přerušování těhotenství, proč by je nemohl stanovit i v případě asistované sebevraždy? Navíc je to v případech umělého přerušování těhotenství právě lékař, který aktivně zasahuje.

¹³⁶ France24. *France to hold national debate on legalising euthanasia*. France24.com, 13. září 2022 [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: <https://www.france24.com/en/europe/20220913-france-to-hold-national-debate-on-legalising-euthanasia>.

¹³⁷ LOCHT, Yves de. *Eutanazie: má každý právo na smrt? Skutečné případy lékaře, který umožňuje důstojný odchod*. Překlad Lucie ČAPKOVÁ. Frýdek-Místek: Alpress, 2019. s. 105.

¹³⁸ Jakub Valc ve svém článku In: VALC, Jakub. Má opravdu „každý“ právo na život? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 597–605 poukazuje naopak na to, že plod v těle matky nemá v českém právním řádu dostatečnou ochranu.

3.4.3. Komparace eutanazie/asistované sebevraždy s umělým přerušением těhotenství¹³⁹

V následujícím textu chci porovnat eutanazii/asistovanou sebevraždou s umělým přerušением těhotenství.¹⁴⁰ Podle mého názoru jsou oba uvedené instituty dosti podobné a hlavní rozdíl spočívá „pouze“ v tom, že eutanazie/asistovaná sebevražda nejsou na rozdíl od umělého přerušení těhotenství povoleny. Oba instituty významně zasahují do lidského života, první na jeho začátku a druhý na konci. Proč je tedy jedno zakázáno a druhé povoleno? V rámci své práce jsem se pokusil na tuto otázku odpovědět.

Stejně jako v případě eutanazie/asistované sebevraždy je umělé přerušení těhotenství předmětem etických, filozofických, právních disputací. V aktuálním světě je to také téma s mimořádně třaskavým politickým nábojem.¹⁴¹ Pokud se podívám do historie, i tady mají oba instituty podobné konotace, kdy například v době antiky nebyly umělé potraty zakázány. Tuto praxi stejně jako eutanazii/asistovanou sebevraždu například odmítal ve své přísaze Hippokrates. Postupně se tato oblast dostala pod direktivu církve, a ta v souladu se svým postojem k „dobré smrti“ začala absolutně odmítat jakoukoliv formu umělého přerušení těhotenství z důvodu posvátnosti života. K určitým postupným změnám dochází až v 19. století a zejména pak ve století 20., kdy jde tento vývoj společně s technologickým pokrokem a postupnou sekularizací společnosti. V průběhu 20. století dochází k uzákonění práva ženy na umělé přerušení těhotenství. Právní regulace není ani v otázce interrupcí jednotně upravena. Jednotlivé státy mají svou úpravu přizpůsobenou historickému a kulturnímu vývoji, zejména je pak v této otázce určující vliv církve.¹⁴²

¹³⁹ Pojem umělé přerušení těhotenství neboli také interrupce, známý pod latinským názvem abortus artificialis. Dle komentáře Ščerby (ŠČERBA, Filip. § 159 [Nedovolené přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy]. In: ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2022. Aktualizováno k roku 2022 (2. aktualizace) [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.) lze „*Za umělé přerušení těhotenství označovat jakýkoli způsob usmrcení plodu, respektive vyvolání potratu, ať již mechanickým, chemickým, popřípadě jiným způsobem. Může být provedeno jak odbornou formou, tj. lékařským zákrokem, tak i zcela nekvalifikovaným způsobem.*“

¹⁴⁰ Umělé přerušení těhotenství se řadí do širší skupiny, kterou souhrnně označujeme jako potrat. Potrat má svůj etymologický původ v anglickém slově Abortion, občas se v české odborné literatuře objevuje podobný výraz z něj odvozený aborce. Anglické slovo pro potrat pochází z latinského slova aboriri v českém překladu znamenající nezdařit se, neuspět, potratit.

¹⁴¹ BAGHERI, Alireza. A Brief Introduction to Medical Practise and Public Policy in Abortion. In: BAGHERI, Alireza. *Abortion. Global Positions and Practices, Religious and Legal Perspectives*. Cham: Springer, 2021, s. 1.

¹⁴² Jakub Valc ve svém článku In: VALC, Jakub. Má opravdu „každý“ právo na život? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 600.; MOLNÁROVÁ, Gabriela. *Umělé přerušení těhotenství a jeho úprava v českém právním řádu* [online]. epravo.cz, 10. května 2001 [cit. 30. října 2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/umele-preruseni-tehotenstvi-a-jeho-uprava-v-ceskem-pravnim-radu-7062.html?mail>.

Proč se v problematice uzákonění eutanazie/asistované sebevraždy nepostupovalo podobně? Domnívám se, že důvodem je fakt, že určitá část odborníků neoznačuje oplodněné vajíčko spermií za člověka (myslí lidskou bytost), ale pouze jako buňku (zygota). Do určité doby tak není oplozené vajíčko vnímáno jako člověk.¹⁴³ I v této otázce však existují kontradiktorní názory, které tvrdí, že právo na život by mělo být chráněno již od samého počátku oplodnění, tedy už od zygoty.¹⁴⁴ Pokud by byl tento názor bezvýhradně akceptován, docházelo by podle Valce k porušení základních lidských práv již u nenarozeného dítěte, a to v oblasti rovnosti všech lidí v důstojnosti a právech.¹⁴⁵ Z výše uvedených argumentů tedy vyplývá, že se vždy o právu na život nenarozeného dítěte rozhoduje zprostředkovaně (rodička, lékař). V případě eutanazie/asistované sebevraždy rozhoduje o svém životě přímo dotyčná osoba, ale přesto je toto opatření na rozdíl od umělého přerušení těhotenství mnohem častěji zakázáno. Nejsem odpůrcem umělého přerušení těhotenství, chci pouze poukázat na fakt, že instituty eutanazie/asistované sebevraždy jsou daleko více přístupnější z pohledu práva, ale také etiky, než je tomu v případě interrupcí. Například Česká republika se svou úpravou ukotvenou v zákoně zákona č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, řadí mezi státy s nejliberálnějšími podmínkami v oblasti interrupcí na světě.¹⁴⁶

Jak je tedy možné, že právě Česká republika doposud nepřistoupila k uzákonění eutanazie/asistované sebevraždy, i když je takto liberální v oblasti umělého přerušení těhotenství? Domnívám se, že hlavní důvody jsou politické. Přestože jsme jednou z nejateističtějších zemí světa, mají v politickém systému významné místo subjekty, které staví na křesťanské tradici.¹⁴⁷ Mou hypotézu ohledně vlivu křesťanské nauky opírám zejména o fakt, že např. umělé přerušení těhotenství bylo v Československu ukotveno do právního řádu v době, kdy tyto síly neměly reálnou možnost o něm rozhodovat. Pozitivní skutečností může být to, že

¹⁴³ Pokud se např. mrtvý plod dostane z těla matky do 22 týdne nebo pokud nemá plod případně ani půl kilogramu, tak není s těmito pozůstatky nakládáno tak, jako by to byla lidská osoba, pokud si však plod rodiče nevyžádají k pohřbu.

¹⁴⁴ V této otázce existují dva nerozlučné tábory, a to zastánci tzv. ontologického personalismu, který považuje za lidskou osobu již zygotu. Oproti tomu empirický funkcionalismus odlišuje mezi bytostí a osobností. Viz Jakub Valc ve svém článku In: VALC, Jakub. Má opravdu „každý“ právo na život? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 598–599.

¹⁴⁵ Jakub Valc ve svém článku In: VALC, Jakub. Má opravdu „každý“ právo na život? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 605.

¹⁴⁶ Aktuální znění: zákon č. 66/1986 Sb., Zákon České národní rady o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁷ ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Na nových stezkách ducha: Přehled a analýza současné religiozity*. Praha: Vyšehrad, 2010, 261 s.

právě odpor křesťanských sil vůči eutanazii/asistované sebevraždě povede k větší preciznosti při přípravě daného zákona. Dalším významným důvodem nezavedení eutanazie/asistované sebevraždy je totiž skutečnost, že doposud nebyl žádný kvalitní návrh zákona vypracován. Samozřejmě hraje významnou roli také strach politické reprezentace z realizace takto razantního opatření, které může ve svém důsledku vést k nepřízni voličů. Pokud ovšem vyjdeme z již prezentovaného průzkumu, tak by se naopak politici měli o ukotvení asistované sebevraždy snažit. Z průzkumů totiž vyplývá jasná korelace mezi zastánci umělého přerušování těhotenství a zastánci zavedení eutanazie.¹⁴⁸ Lze tedy odpovědně konstatovat, že lidé chápou tyto instituty jako spojené nádoby.

3.4.4. Shrnutí argumentů proti zavedení eutanazie/asistované sebevraždy

Postupně se v mém textu objevovaly názory pro i proti institutu eutanazie/ asistované sebevraždy. Vzhledem k poměrně roztržitému postoji k výše uvedené problematice v rámci předkládaného textu se pokusím jednotlivé argumenty přehledně shrnout. Pro kvalitu diskuze na téma „*dobré smrti*“ je důležitý názor podporovatelů i odpůrců.

Mezi hlavní argumenty odpůrců patří posvátnost života, a jak jsem již uvedl, tento argument využívají zejména zastánci křesťanské nauky. Život byl člověku darován bohem a tomu nepřísluší, aby za jakýkoliv okolností rozhodoval o svém ukončení života. Velmi častým argumentem odpůrců eutanazie/asistované sebevraždy je argument tzv. kluzkým svahek. Ten uvádí, že uzákoněním eutanazie/asistované sebevraždy dojde k jeho zneužívání a na opatření postupně dosáhnou i lidé, u kterých neexistují zásadní důvody pro řešení životní situace tímto způsobem. Často odpůrci eutanazie/asistované sebevraždy poukazují na zvyšující se počty žadatelů v Nizozemsku a v Belgii. Lze však tímto způsobem argumentovat? Pokud jsou dodrženy všechny náležitosti zákona, jak může podle odpůrců docházet k jeho zneužívání? Tímto argumentem lze napadnout všechny zákony včetně zákona týkajícího se umělého přerušování těhotenství. V Polsku nebo v USA tyto argumenty zaznamenávají úspěch. Ale jsou založeny na racionálním základu, nebo populističtí politici využívají zastaralé a ničím nepodložené názory? Velkým tématem je pro odpůrce oblast základních lidských práv, konkrétně právo na život. I prostřednictvím testu proporcionality jsem již v předchozím textu dokázal, že se nejedná o právo absolutní, ale právo relativní, které je omezené. Relevantním

¹⁴⁸ ČADOVÁ, Naděžda. *Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a prostituci – květen 2019* [online]. *cvvm.soc.cas.cz*, 17. června 2019 [cit. 29. října 2022]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/4958-verejne-mineni-o-interrupci-eutanazii-a-prostituci-kveten-2019>.

argumentem je podle mého názoru problematika svobodné vůle, neboť nemocný člověk může být v době nemoci vystaven různým tlakům, např. ze strany rodiny, nemocničního zařízení nebo z důvodu své vlastní nemohoucnosti. Je tedy bezvýhradně nutné, aby byl psychický stav člověka při rozhodování o eutanazii/asistované sebevraždě dostatečně vyšetřen psychiatrem. Mezi hlavní oponentní názory patří také požadavek vybudování kvalitní sítě paliativní péče, která by snižovala poptávku na eutanazii/asistovanou sebevraždu. A posledním a zásadním argumentem je samotná etika lékařství, která je proti zavedení výše uvedeného institutu. Obě poslední výtky ze strany odpůrců jsem vyvrátil v předchozím textu, neboť nejen podle mého názoru by možnost paliativní péče měla existovat vedle možnosti eutanazie/asistované sebevraždy. Tyto možnosti by se měly doplňovat a ne soupeřit o to, která z nich bude hrát hlavní roli při volbě člověka při jeho rozhodování o odchodu ze života. Rovněž jsem vyvrátil platnost Hippokratovy přísahy ve vztahu k dnešní době. Samozřejmě existují a budou existovat lékaři, kteří eutanazii provádět nechtějí, ale k tomuto je ve státech, kde je praxe zavedená, nemůže nikdo nutit. Jde tak pouze o jejich svědomí a vlastní vůli, jaké medicínské postupy budou v této krizové situaci volit.

4. ZÁVĚR

V předložené diplomové práci jsem se věnoval tématu Lidská důstojnost v právu na život. Práci jsem rozdělil do dvou částí, na teoretickou a praktickou. V teoretické části jsem zpracoval a prezentoval základní problematiku teorie eutanazie/asistované sebevraždy.

V praktické části jsem se nejprve snažil nalézt odpověď, zda je významný novověký myslitel Immanuel Kant zastáncem nebo odpůrcem eutanazie/asistované sebevraždy. V tomto bodě se potvrdila má hypotéza, že Kant je odpůrcem sebevraždy jako takové, a tedy i asistované sebevraždy/eutanazie. Položil jsem si také otázku, zda nelze Kantovo učení obrátit ve prospěch eutanazie/asistované smrti. Dospěl jsem k závěru, že takto Kanta prezentovat lze. I zde se má hypotéza potvrdila.

V další části práce jsem podrobil analýze lidskou důstojnost a odpověděl na otázku, zda lze pomocí lidské důstojnosti argumentovat ve prospěch eutanazie/asistované sebevraždy. Tímto rozbořem jsem došel k výsledku, že pomocí lidské důstojnosti lze argumentovat ve prospěch eutanazie/asistované sebevraždy. Proto jsem dále na základě hypotézy uvedené na začátku práce pokračoval v poměřování základních lidských práv pomocí testu proporcionality. S lidskou důstojností jsem srovnával právo na život a došel jsem k závěru, že eutanazie a asistovaná sebevražda nejsou v rozporu s právem na život v takové intenzitě, aby tato opatření na konci života musela být zakázána.

Další problematikou, kterou jsem se zabýval v této práci, byla judikatura českých soudů a ESLP týkající se eutanazie/asistované sebevraždy. Stanovil jsem hypotézu, že se české soudy doposud s touto problematikou neseťkaly. Tato skutečnost byla mou analýzou částečně vyvrácena. V rámci rozhodnutí ESLP nedošlo k potvrzení toho, že by eutanazie/asistovaná sebevražda byla okrajovým tématem.

Poslední hypotéza týkající se možnosti implementace zákona o asistované sebevraždě do českého právního řádu se potvrdila, a to na základě komparace vývoje zavedení eutanazie v jiných zemích, názoru společnosti a poměření eutanazie/asistované sebevraždy s umělým přerušением těhotenství.

Hlavním obsahem práce byla diskuze o otázce eutanazie/asistované sebevraždy. Její součástí bylo vytvořit základ pro širší debatu, jak je uvedeno v zamítavém stanovisku k návrhu Zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii z roku 2020. Téma jsem analyzoval nejen z právního, ale také filozofického hlediska.

Téma eutanazie/asistované sebevraždy je tématem multioborovým, prolínají se zde názory z oborů v oblastech práva, teologie, sociologie, lékařství, filozofie atd. Je tedy nutné, aby se diskuze zúčastnili odborníci z dotčených oblastí a svými názory konečně pomohli k uzákonění eutanazie/asistované sebevraždy v českém právním řádu. I pak zde legitimně přetrvávají otázky, které se budou týkat oprávněnosti požadavku konkrétního člověka na uplatnění institutu eutanazie/asistované sebevraždy. To se týká prioritně oblasti psychických poruch, kdy je i pro odborníky často těžké rozpoznat pacientovy problémy. Takové případy jsou hojně komentovány v zemích, kde je již eutanazie/asistovaná sebevražda zavedena.

Hodnocení kvality života je věcí individuální a mohou nastat případy, kdy i jedinec s vážným onemocněním ALS vnímá svůj život pozitivně. Jiný člověk však s tímto onemocněním již žádný smysl ve svém životě nevidí. Proto je podle mého názoru nutné, aby každý občan České republiky měl možnost se autonomně rozhodnout o svém životě (tzv. *end of life decisions*). Měl by mít možnost výběru mezi podstoupením eutanazie/asistované sebevraždy či paliativní péčí a nehledat případně pomoc v zahraničí nebo řešit svou situaci doslova skokem do propasti. Na základě své analýzy lidské důstojnosti se domnívám, že neukotvení eutanazie nebo alespoň asistované sebevraždy v našem právním systému flagrantně odporuje pozitivnímu závazku ze strany státu k ochraně lidské důstojnosti.

5. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

5.1. Seznam použité literatury

- ABDELHAMID, Hassan. The Reality of the Human Dignity Principle in the Framework of the Egyptian Legal System. In: FEUILLET-LIGER, Brigitte, ORFALI, Kristina (eds.). *The Reality of Human Dignity in Law and Bioethics. Comparative Perspectives*. Cham: Springer, 2018, 153–166 s.
- ALEXY, Robert. Lidská důstojnost a princip proporcionality. *Právník*, 2015, roč. 154, č. 11, 867–878 s.
- ANTHONY, Francis-Vincent, STERKENS, Carl. Religion and the Right to (Dispose of) Life: A Study of the Attide of Christian, Muslim and Hindu Students in India Concerning Death Penalty, Euthanasia and Abortion. In: ZIEBERTZ, Hans-Georg, ZACCARIA, Francesco (eds.). *Euthanasia, Abortion, Death Penalty and Religion – The Right to Life and its Limitations*. Cham: Springer, 2019, 13–63 s.
- ANTHONY, Francis-Vincent, STERKENS, Carl. Religion and the Right to (Dispose of) Life: A Study of the Attide of Christian, Muslim and Hindu Students in India Concerning Death Penalty, Euthanasia and Abortion. In: ZIEBERTZ, Hans-Georg, ZACCARIA, Francesco (eds.). *Euthanasia, Abortion, Death Penalty and Religion – The Right to Life and its Limitations*. Cham: Springer, 2019, 13–64.
- BAGHERI, Alireza. A Brief Introduction to Medical Practise and Public Policy in Abortion. In: BAGHERI, Alireza. *Abortion. Global Positions and Practices, Religious and Legal Perspectives*. Cham: Springer, 2019,
- BARAK, Aharon. Human Dignity. *The Constitutional Value and the Constitutional Right*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, 260 s.
- BELL, Sylvia. Dignity and Disability. In: SIEH, Edward, MCGREGOR, Judy (eds.). *Human Dignity. Establishing Worth and Seeking Soliutions*. London: Palgrave Macmillan, 2017, 37–52 s.
- BITTAR, Neville, EDWARDS, Rem. *Bioethics for Medical Education (Advances in Bioethics)*. Greenwich, CT: JAI Press, 1999, 368 s.
- BRASSINGTON, Iain. Killing people: what Kant could have said about suicide and euthanasia but did not. *J Med Ethics*, 2006, č. 32, roč.10, 571–574 s.
- ČERNÝ, David a kol. *Eutanazie z pohledu medicíny, filozofie a práva*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, pro Kancelář Akademie věd ČR, 2018, 54 s.

- ČERNÝ, David. *Eutanazie a dobrý život*. Praha: Filosofia: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, 451 s.
- ČERNÝ, David. *Princip dvojího účinku: zabíjení v mezích morálky*. Praha: Academia, 2016, 244 s.
- ČERNÝ, David. Vácha M. Eutanázie: definice, historie, legislativa, etika. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2019, č. 2, roč. 9, 85 s.
- DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017, 284 s.
- GERLOCH, Aleš. *Kontinentální typ právní kultury*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1459 s.
- HAVE, Henk, WELIE, Jos. *Death and medical power. An Ethical Analysis of Dutch Euthanasia Practise*. Maidenhead: England Open University Press, 2005, 242 s.
- HILL, Jr, Thomas English. Self-regarding suicide: A modified Kantian view. In *Autonomy and Self-Respect*. Cambridge: Cambridge: Cambridge University Press, 1991, 85–103 s.
- HORÁK, Filip. *Lidská důstojnost. Kritická reflexe jejího postavení a funkcí v ústavním právu*. Praha: Leges, 2019, 124 s.
- HŘÍBEK, Tomáš. *Obrana asistované smrti: filozofické argumenty na podporu sebeusmrcení za pomoci lékaře*. Praha: Academia, 2021, 357 s.
- JONSEN, Albert R, SIEGLER, Mark, WINSLADE, William J. *Klinická etika: praktický přístup k etickým rozhodnutím v klinické medicíně*. Překlad Jaromír MATĚJEK. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2019, 232 s.
- KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. Praha: Svoboda, 1990, 128 s.
- KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. Vyd. 3., Praha: OIKOYMENH, 2014, 103 s.
- KEOWN, John. *Euthanasia, Ethics and Public Policy. An Argument Against Legalisation*. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, 558 s.
- KUŘE, Josef. *Co je eutanazie: studie k pojmu dobré smrti*. Vydání 1. Praha: Academia, 2018, 297 s.

- KUTEYNIKOV, Alexander, BOYASHOV, Anatoly. Dignity Before the European Court of Human Rights. In: SIEH, Edward, MCGREGOR, Judy (eds.). *Human Dignity. Establishing Worth and Seeking Solutions*. London: Palgrave Macmillan, 2017, 83 – 101 s.
- LAERTIOS, Díožené. *Životy, názory a výroky proslulých filosofů*. Překlad Antonín Kolář. 2. vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1995, 419 s.
- LOCHT, Yves de. *Eutanazie: má každý právo na smrt? Skutečné případy lékaře, který umožňuje důstojný odchod*. Překlad Lucie ČAPKOVÁ. Frýdek-Místek: Alpress, 2019. 200 s.
- MAGILL, Gerard. Ethical Engagement with the Medicalization of Death in the Catholic Tradition. In: KNEPPER, Timothy D., BREGMAN, Lucy, GOTTSCHALK, Mary (eds.). *Death and Dying. An Exercise in Comparative Philosophy of Religion*. Cham: Springer, 2019, 187–200 s.
- MILFAIT, René. *Etické aspekty rozhodování v péči o nevléčitelně nemocné a umírající. Souvislosti lidských práv a náboženských tradic*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2019, 232 s.
- ONDŘEJEK, Pavel. The many faces of human dignity in law. In: PEREIRA debora diersmann silva. *Human dignity and human rights serious violations*. Joaçaba: Editora Unoesc, 2016, 39–53 s.
- PEREGRIN, Jaroslav. Recenze: Obrana asistované smrti. *Filozofický časopis*, 2021, roč. 69, č. 4, 839–841 s.
- POSPÍŠILOVÁ, Pavla. *Právní úprava eutanazie z historické perspektivy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 20, 55 s.
- ROSENKRANZOVÁ, Olga. *Lidská důstojnost – právně teoretická a filozofická perspektiva. Giovanni Pico della Mirandola & Immanuel Kant*. Praha: Leges, 2019, 171 s.
- ROSENKRANZOVÁ, Olga. Věk práv? Lidské povinnosti ve světle Kantovy filozofie. *Právník*, 2021, roč. 160, č. 7, 525–548 s.
- ŠÁMAL, Petr. In: ŠÁMAL, Petr a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, 1898 s.

- SCHAMPS, Geneviève. The Concept of Human Dignity in Belgian Law: A Variety of Approaches. In: FEUILLET-LIGER, Brigitte, ORFALI, Kristina (eds.). *The Reality of Human Dignity in Law and Bioethics. Comparative Perspectives*. Cham: Springer, 2018, 3–24 s.
- SCRUTON, Roger. *Kant*. Překlad Pavel TOMAN. Vyd. 1. Praha: Argo, 1996, 118 s.
- SEDLÁČEK, Tomáš. *Ekonomie dobra a zla: po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi*. 3. vydání. Praha: 65. pole, 2017, 388 s.
- SENECA, Lucius Annaeus. *Dopisy psané stoikem: (Epistulae morales ad Lucilium)*. Praha: Rybka Publishers, 2018, 563 s.
- ŠOUSTKOVÁ, Kateřina. *Eutanázie v českém právním řádu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2022, 46 s.;
- ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Na nových stezkách ducha: Přehled a analýza současné religiozity*. Praha: Vyšehrad, 2010, 261 s.
- STÍSKALA, Václav, *Eutanazie dětí*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2019, 59 s.
- STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. 7., přeprac. a rozš. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, 630 s.
- VÁCHA, Marek. *Eutanázie: definice, historie, legislativa, etika*. Praha: Grada Publishing, 2019, 112 s.
- VALC, Jakub. Má opravdu „každý“ právo na život? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 4, 597–605 s.
- VOGELOVÁ, Michaela. *Dobrá smrt jako etické a právní dilema*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2022, 64 s.
- WEBBER, Grégoire. On the Loss of Rights. In: HUSCROFT, Grant, MILLER, Bradley, WEBBER, Grégoire (eds). *Proportionality and the Rule of Law: Rights, Justification, Reasoning*. Cambridge. Cambridge University Press, 2014, 123–154 s.
- WILLIAMS, John Reynold. *Medical Ethics Manual*. 3rd edition. World Health Communication Associates, UK, 2015, 134 s.
- WOOD, Allen William. *Kantian Ethics*. New York: Cambridge University Press, 2007, 342 s.

- ZIEBERTZ, Hans-Georg. Human Dignity, Religious Ethics or Hedonism – What Can Predict Young People’s Attitudes in Germany Towards the Right to Life in the Cases of Euthanasia and Abortion? In: ZIEBERTZ, Hans-Georg, ZACCARIA, Francesco (eds.). *Euthanasia, Abortion, Death Penalty and Religion – The Right to Life and its Limitations*. Cham: Springer, 2019, 83–104 s.

5.2. Seznam použitých internetových zdrojů

- Advokátní deník. *Německý ústavní soud rokuje o možnosti legální eutanazie* [online]. Advokatnidenik.cz, 23. dubna 2019 [cit. 26. října 2022]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2019/04/23/nemecky-ustavni-soud-rokuje-o-moznosti-legalni-eutanazie/>.
- BARTOŇ, Michal. Čl. 1 [Svoboda, rovnost, důstojnost. Charakteristika základních práv]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod* [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021. Aktualizováno k roku 2021 [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.
- BBC News. *Jean-Luc Godard: Legendary film director dies at 91 by assisted suicide*. bbc.com, 13. září 2022 [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-62886470>.
- BBC News. *Maker of suicide pod plans to launch in Switzerland*. bbc.com, 9. prosince 2021 [cit. 20. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/technology-59577162>.
- BBC News. *Spain passes law allowing euthanasia*. bbc.com, 18. května 2021 [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-56446631>.
- Blesk zprávy. *Čech se rozhodl pro eutanazii ve Švýcarsku! Když umíral, držela jsem ho za ruku, popsala manželka. Smrt stála 100 000*. blesk.cz, 13. listopadu 2019 [cit. 30. října 2022]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/625328/cech-se-rozhodl-pro-eutanazii-ve-svycarsku-kdyz-umiral-drzela-jsem-ho-za-ruku-popsala-manzelka-smrt-stala-100-000.html>.
- BRASSINGTON, I. Killing people: what Kant could have said about suicide and euthanasia but did not. *Journal of Medical Ethics* [online]. 2006, roč. 32, č. 10, s. 571-574 [cit. 3. dubna 2022]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2563317/>.

- ČADOVÁ, Naděžda. Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a prostituci – květen 2019 [online]. cvvm.soc.cas.cz, 17. června 2019 [cit. 29. října 2022]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/4958-verejne-mineni-o-interrupci-eutanazii-a-prostituci-kveten-2019>.
- ČT24. *Portugalský parlament legalizoval eutanazii, zákon ještě musí podepsat prezident.* ct24.ceskatelevize.cz, 29. ledna 2021 [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3262320-portugalsky-parlament-legalizoval-eutanazii-zakon-jeste-musi-podepsat-prezident>.
- ČT24. *Rakouští poslanci schválili zákon umožňující asistovanou sebevraždu.* ct24.ceskatelevize.cz, 16. prosince 2021 [cit. 30. října 2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3415600-rakousti-poslanci-schvalili-zakon-umoznujici-asistovanou-sebevrazdu>.
- DVTV. *Eutanázie? Nemůžete odstranit problém utrpení tím, že zabijete trpícího, říká Vácha* [online]. video.aktualne.cz, 11. července 2019 [cit. 1. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/eutanazie-nemuzete-odstranit-problem-utrpeni-tim-ze-zabijete/r~dd7ff4f89d7711e994100cc47ab5f122/>.
- France24. *France to hold national debate on legalising euthanasia.* France24.com, 13. září 2022 [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: <https://www.france24.com/en/europe/20220913-france-to-hold-national-debate-on-legalising-euthanasia>.
- GERLOCH, Aleš. Kontinentální typ právní kultury. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. Dostupné z: databáze beck-online.
- HRUDNÍKOVÁ, Eva. Napsali a obhájili nejlepší vědecké práce. Právnická fakulta je vyšle do mezinárodního finále [online]. zurnal.upol.cz, 8. srpna 2022 [cit. 30. října 2022]. Dostupné z: <https://www.zurnal.upol.cz/nc/zprava/clanek/napsali-a-obhajili-nejlepsi-vedecke-prace-pravnicka-fakulta-je-vysle-do-mezinarodniho-finale/>
- KOKEŠ, Marian. Čl. 10 [Právo na soukromý a rodinný život; právo na informační sebeurčení]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod* [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021. Aktualizováno k roku 2021 [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.

- Kuře, Josef, VESELSKÁ, Renata a kol. *Hippokratova přísaha*. 2021 [cit. 27. listopadu 2022]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/ps21/lekarska_etika/web/pages/priloha1_hippokratova_prisaha.html?zoomy_is=1
- MOLNÁROVÁ, Gabriela. *Umělé přerušování těhotenství a jeho úprava v českém právním řádu* [online]. epravo.cz, 10. května 2001 [cit. 30. října 2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/umele-preruseni-tehotenstvi-a-jeho-uprava-v-ceskem-pravnim-radu-7062.html?mail>
- Návrh poslanců Jiřího Zlatušky, Radka Vondráčka, Kristýny Zelienkové, Petra Adama, Pavla Čiháka a Vojtěcha Adama na vydání zákona o důstojné smrti ze dne 26. května 2016, sněmovní tisk č. 820/0 [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=820&CT1=0>.
- Návrh poslanců Věry Procházkové, Lukáše Bartoně a dalších na vydání zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii ze dne 27. července 2020, sněmovní tisk č. 924/0 [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=924&CT1=0>
- Návrh senátorky Václavy Domšové senátního návrhu zákona o důstojné smrti ze dne 14. července 2008, senátní tisk č. 303 (Šesté funkční období 2006-2008) [online]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?action=detail&value=2328>.
- NECHVÁTALOVÁ, Lucie, BARTOŇ, Michal. Čl. 6 [Právo na život]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod* [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021. Aktualizováno k roku 2021 [cit. 25. října 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.
- PEJCHAL, Aleš. *Prostor pro uvážení*. 8. června 2021 [cit. 4. října 2022]. Dostupné z: <https://pravniradce.ekonom.cz/c1-66936250-prostor-pro-uvazeni>.
- Praktické informace FN Motol. *Paliativní péče* [online]. Fnmotol.cz, [cit. 30. října 2022]. Dostupné z: <https://www.fnmotol.cz/prakticke-informace/paliativni-pece/>
- ŠČERBA, Filip. § 159 [Nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník* [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2022. Aktualizováno k roku 2022 (2. aktualizace) [cit. 24. října 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.

- Stanovisko vlády k návrhu poslanců Věry Procházkové, Lukáše Bartoně a dalších na vydání zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii ze dne 27. července 2020, sněmovní tisk č. 924/1 [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=924&CT1=1>.
- ŠUBRTOVÁ, Diana. *Alain Delon chce podstoupit eutanazii. Mám to zařídít, potvrdil jeho syn* [online]. iDNES.cz, 24. března 2022 [cit. 3. dubna 2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/revue/spolecnost/alain-delon-eutanazie-herec-svycarsko-klinika-umrti-stari.A220324_143353_lidicky_sub.
- VÁCHA, Marek. *Eutanázie – nedělejte naši chybu!* [online]. blog.aktualne.cz, 21. června 2019 [cit. 3. dubna 2022]. Dostupné z: <https://blog.aktualne.cz/blogy/marek-vacha.php?itemid=34291>.
- VALC, Jakub. Má opravdu „každý“ právo na život? Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2016, č. 4, s. 597-605. [cit. 2020-11-29]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6250>.

5.3. Seznam použitých právních předpisů

- Aktuální znění: zákon č. 66/1986 Sb., Zákon České národní rady o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů.
- Doporučení Rady Evropy č. 1418 / 1999 "O ochraně lidských práv a důstojnosti nevléčitelně nemocných a umírajících" ("Charta práv umírajících").
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 209/1992 Sb., Sdělení o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

5.4. Seznam použité judikatury

- Bundesverfassungsgericht: Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 21. prosince 2015, sp. zn. 2 BvR 2347/15.
- Rozhodnutí ESLP ze dne 19. července 2012, ve věci *Koch proti Německu*, č. 497/09.
- Rozhodnutí ESLP ze dne 26. října 2000, ve věci *Sanles proti Španělsku*, č. 48335/99.
- Rozhodnutí ESLP ze dne 5. června 2015, ve věci *Lambert a ostatní v. Francie*, č. 46043/14.
- Rozhodnutí ESLP ze dne 9. března 2004, ve věci *Glass vs. Spojené Království*, č. 61827/00.
- Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 2. ledna 2017, sp. zn. I. ÚS 2078/16.
- Usnesení Okresního soudu v Prachaticích ze dne 1. 10. 2018, sp. zn. 6 C 134/2018-29.
- Rozhodnutí Nejvyšší soud ze dne 28.05.2019, sp. zn. 30 Cdo 1196/2019.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1262/2019.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. 7 Co 1464/2018-45.
- Nález Ústavní soud ze dne 26.11.2021, sp. zn. II. ÚS 1886/21-2.

6. ABSTRAKT A KLÍČOVÁ SLOVA

Abstrakt

Tématem této diplomové práce je Lidská důstojnost v právu na život. Problematika lidské důstojnosti je zde pojata nejen z právního aspektu, ale také z filozofického hlediska. Hlavním cílem práce je diskuze nad otázkou eutanazie/asistované sebevraždy ze širší perspektivy a snaha vytvořit podhoubí pro širší rozpravu. Tento požadavek je uveden i v zamítavém stanovisku k návrhu zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii z roku 2020. Práce je dále zaměřena na skutečnost týkající se možného zavedení eutanazie a asistované sebevraždy v České republice.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část je věnována vymezení základních pojmů. Praktická část se zaměřuje na vztah kantovské deontologie k eutanázii/asistované sebevraždě. V textu jsou dále uvedeny argumenty ve prospěch eutanazie/asistované sebevraždy pomocí lidské důstojnosti a rozbor judikátů. Závěr práce analyzuje možnosti aplikovatelnosti zákona o eutanázii/asistované sebevraždě v českém právním prostředí. Práce se zaměřuje na postoje společnosti v otázce eutanazie/asistované sebevraždy, na komparaci vývoje zavedení eutanazie/asistované sebevraždy v jiných zemích a na srovnání eutanazie/asistované sebevraždy s umělým přerušением těhotenství. V práci jsou také shrnuty argumenty odpůrců eutanazie/asistované sebevraždy a závěry ke zkoumaným otázkám, které jsou prezentovány v úvodu práce.

Klíčová slova

Lidská důstojnost, eutanazie, asistovaná sebevražda, paliativní péče, Immanuel Kant, kategorický imperativ, právní úprava, judikatura, umělé přerušением těhotenství.

7. ABSTRACT AND KEYWORDS

Abstract

The topic of this thesis is “Human Dignity in the Right to Life “. The issue of human dignity is considered here not only from a legal aspect, but also from a philosophical point of view. The main goal of the work is to discuss the issue of euthanasia/assisted suicide from a broader perspective and to create a basis for a broader debate. This requirement is also stated in the negative opinion on the bill on palliative care, decision-making at the end of life and euthanasia from 2020. The thesis is also focused on the possibility of introducing euthanasia and assisted suicide in the Czech Republic.

The thesis is divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part is focused on the definition of basic concepts. The practical part then deals with the view of Kantian deontology on euthanasia/assisted suicide. The text also includes arguments in favour of euthanasia/assisted suicide using human dignity and an analysis of case law. In the conclusion of the thesis, the applicability of the law on euthanasia/assisted suicide in the Czech legal environment is analysed. The thesis focuses on society's attitudes towards the issue of euthanasia/assisted suicide, on the comparison of the development of the introduction of euthanasia/assisted suicide in other countries and on the comparison of euthanasia/assisted suicide with abortion. The thesis also summarizes the arguments of the opponents of euthanasia/assisted suicide and presents the conclusions on the discussed issues, which are defined in the introduction of the thesis.

Keywords

Human dignity, euthanasia, assisted suicide, palliative care, Immanuel Kant, categorical imperative, analysis of legislation, analysis of selected case law, abortion.